

Liselerde Gerçekleştirilen Rekreatif Sosyal Etkinlikler: Bir Meta-Sentez Çalışması

Vildan EKİCİ UYSAL¹ ve Yusuf SÖZER²

Öz

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'deki liselerde rekreatif özellikler taşıyan sosyal etkinlikleri konu alan bilimsel araştırmaların meta-sentez yöntemi kullanılarak incelenmesi yoluyla bu uygulamalara ilişkin genel değerlendirmelere ulaşmaktır. Bu araştırmada ele alınan problem doğrultusunda meta-senteze dahil etme kriterleri geliştirilmiştir. Bu kriterleri karşılayan, 2008 ile 2020 yılları arasında gerçekteşirilmiş, 19'u makale, 16'sı tez olmak üzere 35 bilimsel araştırma meta-senteze dahil edilmiştir. Bu çerçevede, araştırmaların her biri içerik analizine tabii tutulmuş; araştırmalar konu, amaç, yöntem, örneklem, veri toplama araçları ve bulgular bağlamında sentezlenmiştir. Çalışmada, rekreatif sosyal etkinlikler olarak sportif etkinlikler, sosyal aktiviteler ve kulüp faaliyetleri ile TÜBİTAK-BİDEB projelerini konu alan araştırmalarda öğrenci tutumlarının, davranışlarının ve kazanımlarını incelemenin başlıca araştırma amaçlarını oluşturduğu; araştırmaların büyük bölümünün nicel tarama deseni ile gerçekteşirildiği, örneklemelerin ağırlıklı olarak lise öğrencileri ve lise öğretmenlerinden oluştuğu ortaya çıkmıştır. Öte yandan, araştırma bulgularının sentezlenmesi sonucunda, sosyal etkinliklerin öğrencilerin duyuşsal gelişimlerine ve diğer bazı beceri gelişim alanlarına katkılar sağladığı, sosyal etkinliklerde yaşanan sınırlılıklara ve yönetici, öğretmen, veli gibi paydaşların sosyal etkinlikleri ihmal etme durumlarına ilişkin bulguların ağırlık kazandığı meta-bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, sosyal etkinlik, öğrenci kulüpleri, meta-sentez.

Recreative Social Activities in High Schools: A Meta-Synthesis Study

Abstract

This research aims to reach general evaluations by examining scientific research on social activities with recreational features in high schools in Turkey via utilising the meta-synthesis method. Through the research problem, criteria for inclusion in meta-synthesis were developed. Thirty-five scientific research of 19 articles and 16 theses were included in the meta-synthesis meeting the inclusion criteria. In this context, the studies were subjected to content analysis, and they were synthesized regarding the subject area, purpose, method, sample, data collection tools, and findings. It was revealed that the primary research purposes were to examine student attitudes, behaviours and achievements in research on sportive activities, social activities and club activities and TÜBİTAK-BİDEB projects issues, most of the studies were conducted with quantitative survey designs, and the samples mainly consisted of high school students and high school teachers. On the other hand, the meta-findings reached through synthesising the studies' results were those that social activities contribute to students' affect and skill development, various limitations were experienced in social activities, and findings of stakeholders' (administrators, teachers and parents) neglect emerged towards social activities.

Key Words: Recreation, social activity, student clubs, meta-synthesis.

Atıf İçin / Please Cite As:

Ekici Uysal, V. ve Sözer, Y. (2023). Liselerde gerçekteştirilen rekreatif sosyal etkinlikler: bir meta-sentez çalışması. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(ÖS), 264-284. doi:10.33206/mjss.1296057

Geliş Tarihi / Received Date: 12.05.2023

Kabul Tarihi / Accepted Date: 14.07.2023

¹ Öğretmen – Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüğü, vildan.ekiciii@gmail.com,

 ORCID: 0000-0002-9113-3989

² Dr. Öğr. Üyesi – Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, yusuf_sozer@yahoo.com,

 ORCID: 0000-0002-3896-3967

Giriş

Teknolojik gelişmeler, mobilite artışı, otomasyon olanakları ve kısalan çalışma sureleri gibi unsurlar insanlara daha fazla boş zaman imkânı tanımıştır (Kaya, 2011). Öte yandan, insanların bu zamanların nasıl değerlendirmeleri gerektiği de önem kazanmıştır (Mutlu, 2008). Bu bakımdan, gelişmiş ülkelerde boş zaman kullanımı rekreasyon faaliyetleri olarak nitelenen çeşitli kültürel, sosyal ve mesleki faaliyetlerle desteklenmektedir (Ekici ve Yenel, 2002).

Rekreasyon, bireye çocukluktan yaşlılığa kadar her aşamada uygun, istendik aktiviteler ile eşlik ederek psikolojik, fiziksel ve sosyal faydalar sağlamayı hedefler (Passmore ve French, 2001; Kaya, 2003; Karaküçük, 2008). İnsan hayat kalitelerini yükseltmenin bir yolu olarak iyi organize edilmiş rekreatif etkinlikler, bir aidiyet ve değerli bireyselleşme duyguları yaratabilirler (Balcı, 2003). Bu bakımdan, rekreatif etkinliklere katılan ve katılmayan bireyler arasında hukuk, sağlık ve evre ile ilgili tutumlar yönünden belirgin farklılıklar bulunur (Yılmaz, 2007). Bireylerin boş zamanlarını etkin kullanabilmeleri nitelikli bir toplumun oluşması için oldukça önemlidir (Hemingway ve diğerleri, 2001; Kılbaş, 2010).

Sağlıklı birey ve sağlıklı toplum oluşumunda boş zamanların değerlendirilmesi ve bu anlamda rekreasyonun önemi dikkate alındığında, bireyin nitelikli toplumsallaşmasında kritik öneme sahip olan okullar için de bireysel ve kolektif rekreasyon bilincinin oluşmasının önem arz ettiği söylenebilir. Millî eğitim bünyesinde Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği bu kapsamda gerçekleştirilmiş en önemli düzenlemelerden biridir. Bu yönetmelik, rekreasyon anlayışının okullarda gerçekleştirilen öğrenci kulüpleri, yarışma ve turnuvalar, sosyal, bilimsel, sanatsal faaliyetler vb. sosyal etkinlikler çerçevesinde kazandırılmasını hedefler. Bu etkinlikler, öğrencilerin eğitim sürecinde edindikleri bilgileri sosyal çevreler içerisinde uygulamaya taşımaları (Dündar ve Karaca, 2011) ve öğrencilerin kişilik gelişimlerine olumlu ve tamamlayıcı katkılar sağlamak amacıyla okul yöneticileri ve öğretmenlerin kontrolünde gerçekleştirilen programlanmış etkinliklerdir (Köse, 2004; Ekici, Bayrakdar, Uğur, 2009; Güneş, 2013).

Sosyal eğitim faaliyetleri çerçevesinde rekreasyonun rolü gelişmektedir. Rekreasyon etkinlikleri, bireyin sosyalleşmesini sağlayan etkinlikler olmaları yönüyle bireyin sosyal değerler kazanımı ve sosyal beceri gelişimlerini desteklemektedir (Puri, 1963). Millî Eğitim Bakanlığı bu çerçevede Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği (MEB-EKSEY, 2017) ile eğitim sürecinin özellikle sosyal eğitim yönüne ilişkin olarak çoğunlukla ders saati dışında gerçekleştirilen öğrenci kulüpleri, topluma hizmet, bilim, toplum, kültür, sanat etkinliklerini düzenlemektedir.

Eğitim ortamlarında rekreasyon değeri taşıyan sosyal etkinliklerin düzenlenmesinin öneminin yanında bu etkinliklerin inceleyen araştırmaların izlenmesi ve değerlendirilmesi de sosyal eğitim sürecinin geliştirilmesine ışık tutacaktır. Bu çerçevede bu çalışmanın problem durumunu, liselerde uygulanan rekreatif sosyal etkinliklere (RSE) ilişkin araştırmaların belirli öğelerinin meta-sentez yöntemi ile sentezlenerek kapsamlı değerlendirmelere ulaşılması teşkil etmiştir. İlgili alanda biriken araştırmaların sentezlenmesiyle öğrencilerin serbest zamanlarını daha etkili değerlendirmelerine, sosyal ve bütüncül gelişimlerinin desteklenmesine ilişkin ilerleme sağlanması ve rekreatif sosyal etkinliklerin sınırlılıklarının neler olduğunu saptayarak bunlarla nasıl başa çıkılabileceğine ilişkin pratik önerilere ulaşılması umulmaktadır. Öte yandan, meta-sentez yöntemi ile RSE alanında ulaşılacak meta-bulguların pek çok çalışmanın ortak sesini yansıtarak araştırmacılar için alandaki güçlü-zayıf yönleri, fırsatları, sınırlılıkları görmelerine ve bunlara ilişkin yeni araştırma problemleri üretmelerine yönelik referans olabileceği değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu alışma, Türkiye'deki liselerde gerçekleştirilen sosyal etkinliklere ilişkin alan yazında yer alan çalışmaların incelenmesi yoluyla ülkemizdeki liselerde sosyal etkinlikler alanındaki eğilimlerin belirlenmesine ve bu uygulamalara ilişkin genel değerlendirmelere ulaşılmasına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, bu çalışmanın amacı liselerde gerçekleştirilen rekreatif sosyal etkinlikler ile ilişkili hususları konu edinen tezlerin ve makalelerin meta-sentez yöntemi kullanılarak incelenmesidir. Çalışmaya dahil edilen araştırmaların (birincil araştırmalar) sentezlenmesi çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır. Birincil araştırmalarda;

1. Hangi amaç kategorileri ortaya çıkmaktadır?
2. Hangi konu alanları ele alınmıştır?
3. Hangi yöntemlerden yararlanılmış ve süreç nasıl yürütülmüştür?
4. Hangi bulgu kategorileri ortaya çıkmaktadır?

Kuramsal Çerçeve

Sanayi Devrimi ile başlayan otomasyon ve aşırı üretim, işgücü ihtiyacının azalması ve kalıcı çalışma saatlerinin azalmasıyla sonuçlandığından, yükselen refah seviyeleri insanların boş zaman düzenlemelerine ilişkin ihtiyaçları artırmaya başlamıştır (Özmaden, 1997). Sanayi Devrimi'nin çalışanları zorlayan koşullarına karşı verilen uzun mücadeleler, iyileştirme sürecini başlatan çalışanların dinlenmeleri, eğlenmeleri ve fabrikada dolaşabilmeleri için parklar, kulüpler ve kütüphaneler kurulması ile sonuçlanmıştır (Sezgin, 1987). Önceleri çalışanlara daha verimli çalışmalarını için verilen ve sadece dinlenmek için kullanılan serbest zaman, zamanla daha verimli çalışmanın bir aracı olmaktan çok bireysel ve kolektif gelişmeye dönük bir amaç haline gelmiştir (Arslan, 1996). Bu sırada, boş zaman kavramı önemli ölçüde değişmiş ve rekreasyon kavramı ile farklı bir anlam ve önem kazanmıştır (Özmaden, 1997).

Rekreasyon, "yenilenme, tazelenme, yeniden inşa etme" anlamına gelen Latince "recreatio" kelimesinden türetilmiş olup (Metin, Kesici ve Kodaş, 2013) en geniş biçimde yoğun çalışma temposunun yol açtığı rutin yaşam biçimi veya çeşitli dışsal faktörlerin tehditleri ile stres yaşayan bireylerin olumsuz etkilenen bedensel ve ruhsal sağlıklarını iyileştirmek, korumak ve sürdürmek, diğer taraftan mutlu olmak amacıyla, doyum sağlayan, iş ve zorunlu ihtiyaçlar haricinde kalan zamanlar içerisinde gönüllülük esaslı olarak bireysel veya grupla seçme özgürlüğü ile gerçekleştirilen etkinlikler olarak tanımlanabilir (Karaküçük, 2008).

İnsanlar rekreasyonun tanımından hareketle çoğu zaman rekreasyonu spor ve oyun ya da sosyal aktiviteler ve oyunun göz ardı edilen diğer şekilleri olarak düşünme eğilimindedirler. Oysaki rekreasyon; seyahat, turizm, kültürel çevre veya sanata katılım, hobiler, sosyal kulüplere veya ilgi çekici gruplara üyelik, kamp, avcılık ve balıkçılık gibi doğayla ilişkili aktiviteler, partilere veya diğer özel davetlere iştirak ve sportif faaliyetler gibi birçok etkinliği bünyesinde barındırmaktadır (Hurd ve McLean, 2012).

Rekreasyonel yaşam, bireyleri ve toplumları birçok yönden etkileyen bir kavramdır. Tek bir konu ile sınırlandırılmaz veya bir özelliğinden bahsedilemez. Disiplinler arası etkileşime ve değişime açık bir olgudur. Bu bakımdan, rekreasyon kişisel, toplumsal, çevresel ve ekonomik anlamda çok yönlü katkılar sağlar (Yılmaz, 2007). Rekreasyonun kişisel anlamda, bireylerin özgüvenini, kişisel yetenek, değer ve becerilerini geliştirmesi (Leith, 2008); toplumsal anlamda, sosyal ağlar kurma, sosyal uyum, dayanışma ve kolektif bilinci pekiştirmesi (Yılmaz, 2007); çevresel anlamda, çevre farkındalık etkinliklerinin, açık hava rekreasyon alanlarını koruma bilincinin artması (Hemingway ve diğerleri, 2001), ancak bazı rekreasyon faaliyetlerinin faaliyet türüne bağlı olarak ekolojik bozulmaya yol açabileceği de göz önünde tutulmalıdır (Karaküçük, 2008); ekonomik anlamda ise üretkenliğin ve iş istikrarının artması, vandalizm ve suç azaltması, toluma para getiren program olanaklarının artması (Leith ve diğerleri 2008) gibi hususlarda katkılarının olması beklenebilir.

Eğitim Kurumlarında Rekreatif Sosyal Etkinlikler

Çocukların sosyalleşmesinde eğitim kurumları önemli bir yer tutmaktadır. Eğitim kurumları, kasıtlı ve bilinçli olarak sosyalleşmenin gerçekleştirildiği yerlerdir (Cafoğlu, 2010). Okullar, eğitim hedefleri doğrultusunda tasarlanmış ders dışı sosyal etkinlikler yoluyla da öğrencilerin karakter gelişimine ve nitelikli sosyalleşmelerine katkıda bulunmayı hedefler (Köse, 2004).

Söz konusu, ders dışı etkinlikler, öğrencilerin devam etmeleri zorunlu olan dersler dışında, öğrencileri tamamlayıcı bir etkiye sahip olan spor, müzik, resim, drama, edebiyat vb. alanlarda her türlü etkinliği içerir (Ekici, Bayrakdar ve Uğur, 2009). Bu faaliyetler bireylerin iş birliği, rekabet, hesap verebilirlik, çalışma, başarı ve hoşgörü gibi evrensel değerleri kazanmalarına yardımcı olur (Köse, 2004).

Ders dışı sosyal etkinlikler de eğitim sistemimizde önemli bir yer tutmaktadır. Kurumun sosyal aktivite olanakları, tüm öğrencileri kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Ülkemizde sosyal etkinlikler yönetmeliği kapsamında okullarda bireysel ilgi ve ihtiyaçlar doğrultusunda tüm öğrencilerin katılımını esas alan öğrenci kulüpleri kurulmaktadır (MEB-EKSEY, 2017). Öğrenci kulübü, bir okulun ders dışı etkinliklerinin bir kısmını gerçekleştirmek için ortak çıkarları olan, motive olmuş öğrenciler tarafından kurulan ve doğrudan öğrenciler tarafından bir eğitmen gözetiminde yürütülen bir eğitim organizasyonudur (Öncül, 1979: 850). Bu kulüpler, öğrencilerin ilgi alanlarındaki becerilerini geliştirmelerine, boş zamanlarını verimli kullanmalarına, bir kulüpte görev alarak sorumluluk almayı öğrenmelerine, demokrasi anlayışını pekiştiren tutum ve davranışlar geliştirmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır (Holloway, 2000).

Eğitim kurumlarında gerçekleşen rekreatif sosyal etkinliklerin bir bölümü, resmi ve zorunlu eğitim programının yanı sıra okullarda gerçekleşen ekstra program kapsamına girmektedir. Fretwell (1931), ekstra program faaliyetlerini mümkün olan bütün zamanlar ve mekânlarda resmi program çerçevesinde üretilmiş ve bu programı zenginleştiren etkinlikler olarak tanımlamaktadır. Öğrencileri çeşitli yönleri ile desteklemeyi

amaçlayan bu program, gönüllülük temelinde öğrenci gruplarının sosyal faaliyetlerini (Ebert, Ebert ve Bentley, 2011), zorunlu program kazanımları haricinde kalan planlanmış öğrenci deneyimlerini (Posner, 1995) kapsamaktadır.

Ekstra program etkinlikleri, resmi programda yer almamakla birlikte eğitim hedefleri ile uyumlu, öğretmenin danışmanlığında sürdürülen, aktif öğrenci katılımını esas alan, araştırma, mutluluk/eglençe özelliklerini haiz ilave eğitsel faaliyetleridir (Fretwell, 1931). Bu etkinliklerin odak noktası, öğrencilerin sosyal gelişimlerinin sağlanmasıdır. Bu kapsamda, yalnızca akademik başarıya odaklanmamak, aynı zamanda sosyal yaşantılar içerisindeki başarının değerini ortaya koyabilmek, öğrencilerin farklı alanlarda deneyim sahibi olmaları ve geleceklerini etkileyecek kararlar için onlara rehberlik edebilmektir. Bir yandan da okulun öğrencilerin her yönüyle gelişimlerine katkı sağlayan önemli bir paydaş olmasıdır (Altan, 2019). Bu çerçevede, okullarda TÜBİTAK 2204- Bilimsel araştırma projeleri yarışmaları, TÜBİTAK 4006- Bilim fuarları destek programı, resim, kompozisyon, müzik, folklor, spor yarışmaları gibi pek çok bilimsel, sanatsal, sportif etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

Araştırmalar, okullarda rekreatif sosyal etkinliklerin özgüven gelişimi, iletişim ve akademik başarı, yükseköğrenim tercihi, okulu bırakmanın önlenmesi, okul kültürünün gelişimi ve liderlik gelişimi üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermektedir (Berk ve Goeble, 1987; Yıldırım ve Şensoy, 2016; Sözer, 2017; Sontay, Anar ve Karamustafaoğlu, 2019; Kural ve Nakiboğlu, 2020).

Eğitim kurullarında gerçekleştirilen sosyal etkinliklerin çeşitlenmesi ve artan önemine binaen alanyazında araştırmaların birikmekte olduğu dikkati çekmektedir. Ancak, yapılan literatür incelemesinde liselerde gerçekleştirilen rekreatif sosyal etkinliklere ilişkin Ülkemizde daha önce gerçekleştirilmiş araştırmaları konu alan bir meta-araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma ile bu konuda birikmiş olan birincil araştırmaların meta-sentez yoluyla değerlendirilmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu bölümde araştırma deseni, verilerin toplanması, çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğine ilişkin tedbirler ve verilerin analizi çerçevesinde kullanılan tekniklere yer verilmiştir.

Araştırma Deseni

Bu araştırmada Türkiye'deki eğitim kurumlarında gerçekleştirilen rekreatif sosyal etkinlikler odaklı tezlerin ve makalelerin bulgularının nitel meta-sentez yöntemiyle sentezlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda belirli bir alanda yapılmış tüm araştırmaları bir çerçeve içine alarak verileri daha bütünsel yorumlamaya imkân veren meta- sentez yöntemi tercih edilmiştir.

Metasentez ilk olarak Noblit ve Hare (1998) tarafından eğitim bilimleri alanında çalışmalarında kullanılmıştır. Bu yöntem, gözden geçirilen çalışmaların sonuçlarını değerlendirmek için araştırmaları karşılaştırmak, birleştirmek, genellemek ve yorumlamak için yapılan bir çalışmadır. Bu yaklaşım, birincil araştırmalara bağlı kalarak tüm araştırmalar üzerinden kapsayıcı ve yorumlayıcı bir perspektif getirmeye dayanır (Sandelowski ve Barroso, 2003) ve üretilen temalar çerçevesinde birincil araştırmalara ilişkin kodları etkin bir biçimde bütünleştirmeye dönüktür (Scruggs, Mastropieri ve McDuffie, 2007).

Meta-Sentez Süreci

Meta-sentez yönteminde birincil araştırma içerikleri, bu araştırmanın ham verilerini sağlamaktadır. Bu yöntem, araştırmanın amacına uygun olarak verilerin toplanacağı araştırmaların belirlenmesini, bu araştırmalardan verilerin toplanmasını, bu verilerin benzerlik ve farklılıklar üzerinden sentezlenmesiyle araştırma sorularına yanıtlar üretilmesini içeren alt süreçlere sahiptir. Meta-sentez süreci, bu alt süreçler içerisinde izlenecek ve aşağıda beş madde olarak listelenen işlem adımları ile gerçekleştirilmiştir (Sandelowski, Docherty ve Emden, 1997; Walsh ve Downe, 2005).

Meta-sentez uygulama kapsamının oluşturulması

Çalışmanın amacı çerçevesinde belirlenen sorulara yönelik olarak bir meta-sentez çerçevesi oluşturulur. Bu çalışmanın birinci ve dördüncü araştırma soruları kapsamında meta-sentez için uygun çerçeveler hazırlanmıştır. Birinci araştırma sorusu, amaçları sentezlemeye, dördüncü araştırma sorusu ise bulguları sentezlemeye yöneliktir. İkinci ve üçüncü araştırma soruları ise bu çalışmaya dâhil edilen araştırmalardan hareketle ilgili alanyazındaki konu-yöntem eğilimlerini belirlemeye dönüktür.

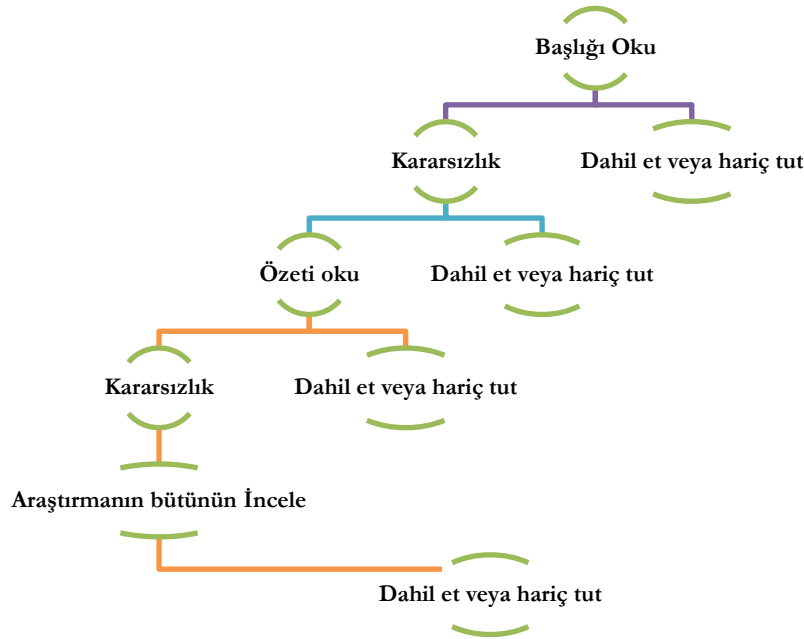
Araştırmanın amacı ile ilgili olan çalışmaların belirlenmesi

Araştırmanın amacı doğrultusunda anahtar kelimeler ve dâhil etme kriterleri belirlenmiştir. İlgili alan yazındaki araştırmalar Tablo 2’de sunulan anahtar kelimeler ile süzölmüş ve Şekil 1’deki prosedür izlenerek dahil etme kriterlerini karşılayan araştırmalar saptanmıştır.

Araştırmada meta-senteze dâhil edilen tezleri ve makaleleri belirlerken öncelikle YÖK Tez Tarama ve Google Akademik dizinleri uzman yardımıyla belirlenen “sportif etkinlikler”, “sosyal etkinlikler”, ders dışı etkinlikler”, “öğrenci kulüpleri”, “araştırma proje yarışmaları”, “bilim fuarları/şenlikleri”, yarışmalar/turnuvalar” anahtar kelimeler kullanılarak taranmıştır. Daha sonra tarama yoluyla ulaşılan araştırmalardan hangilerinin meta-senteze dâhil edileceğini belirlemek için bu çalışmada geliştirilen ve aşağıda maddeler halinde sunulan dâhil etme kriterleri ile karşılaştırılmıştır.

- Araştırma amacının rekreasyon alanı ile güçlü ilişkilere sahip sosyal etkinlikler odaklı olması,
- Araştırmanın sosyal etkinlikler yönetmeliği çerçevesinde Türkiye’deki özel ve devlet liselerinde gerçekleştirilen sosyal etkinlikleri konu edinmesi,
- Araştırmaların bütün alt süreçlerinin açıkça ifade edilmiş ve metodunun geçerli ve güvenilir olması,
- Araştırmanın 2008-2020 yılları arasında yapılmış olması,
- Araştırmaya Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezi veri tabanında bulunan tezlerin ve Google Akademik dizininde yer alan makalelerin dahil edilmesi.

Dâhil etme kriterleri doğrultusunda Jones (2007:120) tarafından geliştirilen “Dâhil Etme-Hariç Tutma Prosedürü” uyarlanmış ve Şekil 1’ deki diyagramda sunulan hiyerarşi izlenerek birincil araştırmaların belirlenmesinde işe koşulmuştur:

Şekil 1. *Dâhil Etme - Hariç Tutma Prosedürü*

Dâhil etme prosedürü işletilerek 35 araştırma (birincil araştırmalar) meta-senteze dâhil edilmiştir. Bunların 16’sı bilimsel araştırma tezi, 19’u bilimsel araştırma makalesidir. Çalışmaya dahil edilen tezler A(i) ve makaleler B(i) ile kodlanmış olup erişim kolaylığı sağlamak amacıyla kaynakça bölümünün ilk kısmında sunulmuştur.

Birincil araştırma içeriklerinin meta-senteze uygun hale getirilmesi

Bu çerçevede meta-senteze dâhil edilen araştırmaların içerikleri analitik bir yaklaşımla incelenmiş ve araştırmaların belirli karakteristikleri ortaya çıkarılmıştır. Daha sonra sentezleme işlemine hazır hale getirilmek üzere birincil araştırma içerikleri benzerlikleri ve farklılıklarına göre ayrıştırılmıştır.

Birincil araştırma içeriklerinin birbirine dönüştürülmesi

Bu süreç, birinci, dördüncü ve beşinci araştırma soruları ile ele alınan sırasıyla araştırma amaçlarından, bulgularından ve önerilerinden oluşan verileri birbirine dönüştürmeyi kapsamaktadır. Bu doğrultuda birincil araştırmaların amaçları, bulguları ve nerileri meta-sentez erevesi olarak değerlendirilmiştir. Yapılan kodlama işlemleri ile ilgili verilerin benzeştirilerek (birbirine dönüştürme) sınıflanması sağlanmıştır. Bu aşamada birincil veri kaynağına atıf yapmayı kolaylaştırmak amacıyla Tablo 1’de sunulan kodlama biçimi kullanılmıştır.

Tablo 1. Bulgu Kodu – Atıf İlişkisi

Bulgu Kodu	Bulgu Atfı
$A(i)B_{(j,k)}$ →	i. tezin j. araştırma sorusuna ait k. bulgu
$B(i)B_{(j,k)}$ →	i. makalenin j. araştırma sorusuna ait k. bulgu

Böylece, Tablo 1’de sunulan kodlama biçimi ile bulguların hangi kaynaktan alındığına ilişkin daha kısa bir gösterim imkânı elde edilmiştir.

Meta-bulgulara ulaşma

Her bir meta-sentez erevesi altında birincil araştırma verileri kodlanmıştır. Kodlar gruplanarak ortak temalar altında birleştirilmiştir. Temalar altında bir araya getirilen kodlar betimsel analize tabi tutularak meta-bulgulara ulaşılmıştır. Betimsel analizin amacı, sonuçları organize ve yorumlayıcı bir hale getirmektir. Böylece sonuçlar net ve düzenli bir Şekilde ilk kez açıklanmış ve bu açıklamalar açıklanmış, yorumlanmış, nedensel ilişkiler incelenmiş ve bazı önerilerde bulunulmuştur. Öte yandan, meta-bulgular, görüşlerin canlı bir Şekilde yansıtılabilmesi için yer yer doğrudan alıntılarla desteklenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Dolayısıyla birincil araştırmalardaki anlamlar ile meta-sentez bulgular arasındaki paralelliğin sağlanması amaçlanmıştır. Ulaşılan meta-bulgular derlenerek araştırma soruları yanıtlanmıştır.

Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliğine Yönelik Süreçler

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini temin etmeye yönelik tedbirler iki düzeyde alınmaya çalışılmıştır: (1) Nitel araştırmalar için geçerlik ve güvenirlik uygulamaları, (2) Meta-sentez araştırmalarında geçerlik ve güvenirlik uygulamaları.

Bu alışma nitel bir araştırma olduğu için nitel araştırmalar için önerilen bazı geçerlik ve güvenirlik teknikleri uygulanmıştır. Bu çerçevede alan yazında çok çeşitli teknikler önerilmekle birlikte bu çalışmadaki süreçle de uyum gösterebileceği değerlendirilerek, Yıldırım ve Şimşek (2016) tarafından önerilen inandırıcılık, transfer edilebilirlik, tutarlık ve teyit edilebilirlik teknikleri Tablo 2’de sunulduğu Őekliyle işe koşulmuştur:

Tablo 2. Geçerlik ve Güvenirliğin Sağlanmasına Yönelik Kriter, Kavram ve Teknikler

Düzey	Kriter	Kavram	Kullanılan Teknikler
İ geçerlik	Bulguların gerçeği yansıtması	İnandırıcılık	Yeterli etkileşim süresi Derinlikli veri toplama Veri eşitilmesi Uzman incelemesi
Dış geçerlik	Bulguların uygulanması	Transfer edilebilirlik	Ayrıntılı betimleme Amaçlı rnekleme
İ güvenirlik	Tutarlığı sağlama	Tutarlık	Tutarlık incelemesi
Dış güvenirlik	Nesnel olma	Teyit edilebilirlik	Teyit incelemesi

Tablo 2’de grldği gibi, nitel araştırmalara özgü olarak önerilen geçerlik ve güvenirlik dört alt süreçte sağlanmaya çalışılmıştır.

İ geçerlik düzeyinde araştırmada ulaşılan sonuçların gerçeği doğru yansıtma gücünü artırmak için inandırıcılık kavramı çerçevesinde yeterli etkileşim süresi, derinlikli veri toplama ve uzman incelemesi tekniklerinden yararlanılmıştır: (a) yeterli etkileşim süresini sağlamak için literatür taraması ve veri toplama süreçleri çalışma boyunca srdrlmştir; (b) derinlikli veri toplamak için araştırmaya konu olan çalışmalardan elde edilen içerikler, araştırma problemler doğrultusunda defalarca okunarak szlmş olup kodlama ve temalaştırma süresince veriler sürekli olarak birbirleriyle karşılaştırılmıştır; (c) veri eşitilmesi için nitel araştırmalarda olabildiğince farklı veri toplama tekniğinin işe koşulması anlamındaki bu teknik bu çalışmanın bir meta-araştırma olması nedeniyle meta-senteze mümkün olduğunca çok çalışmanın dâhil edilmesi, araştırma tezleri ve makalelerin birlikte sentezlenmesi yoluyla sağlanmaya çalışılmıştır; (d) Uzman incelemesi: İlgili alanda uzman kişilerle değerlendirmeye yönelik görüşmeler yapılmış onların görüş ve nerileri doğrultusunda ortak anlayışlar doğrultusunda hareket etmeye çalışılmıştır.

Dış geçerliğe yönelik olarak transfer edilebilirliğin sağlanması yoluna gidilmiş ve bu amaçla ayrıntılı betimleme ile amaçlı örnekleme teknikleri işe koşulmuştur. (a) ayrıntılı betimleme için tartışma bölümünde birincil araştırmaların bulgularına dayalı olarak meta-bulguya ilişkin ayrıntılı betimlemeler yapılmıştır; (b) amaçlı örnekleme için bu çalışmanın evreni araştırma problemi ile ilgili alanyazın araştırmaları olarak değerlendirilmiş ve yazın içerisinde dâhil etme kriterleri doğrultusunda araştırmalar seçilmiştir.

İç güvenilirlik anlamında araştırmada veri toplama ve sentezleme sürecinde tutarlılığı sağlamak amacıyla tutarlık incelemesi gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalar için tutarlık incelemesi yapılan çalışmanın dışarıdan gözlemlenmesi ve çalışmayı gerçekleştiren kimsenin araştırma süreçlerinde tutarlı davranma durumunun takip edilmesidir. Söz gelimi, verilerin toplanması süreçlerinin benzerlik göstermesi, verilerin kodlanmasında tutarlı bir kavramlaştırma yapılması, toplanan veri ile ulaşılan bulgular arasındaki uyumun izlenmesi vb. örnekler tutarlık incelemesine ilişkin bazı örnekler olarak verilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada, verilerin toplanması, sentezlenmesi ve bulgulara ulaşılmasına ilişkin tüm süreçler için uzman görüşüne başvurulmuştur.

Bu çalışmanın dış güvenilirliği boyutunda ise teyit edilebilirliği sağlamak amacıyla teyit incelemesi gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, dış bir uzman araştırmada ulaşılan sonuçlardan geriye doğru giderek yapılan çıkarımların ham verilerle teyit edilebilirlik durumunu irdeler (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Uzman teyidine yönelik olarak yöntem bölümüne ilişkin tüm süreçler açıkça ortaya konmuştur. Araştırma yönteminin unsurları olan tüm veriler, meta-sentez sürecindeki bütün ara prosedürlere ilişkin materyaller teyit incelemesine açık olacak biçimde dijital ortamda kayıt altına alınmış; ayrıca araştırmanın ekler bölümünde sunulmuştur. Böylece, diğer araştırmacı ya da uzmanların aynı süreçleri izleyerek teyit incelemesi yapabilmelerine olanak sağlanmıştır. Öte yandan, ham veriler (birincil araştırma bulguları)- meta-sentez süreçleri ile meta-bulgular arasındaki bağlantıyı sağlayan aşamalar iki yönlü olarak akademik danışmanın sürekli görüşü alınarak sürece başat bir teyit akışı gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın veri toplama ve analizi süreçlerinde nitel araştırmalara özgü geçerlik ve güvenilirlik prensiplerinin yanı sıra meta-sentez yöntemi için önerilen tanımlayıcı, açıklayıcı ve teorik geçerlik incelemeleri gerçekleştirilmiştir.

Sandelowski ve Barroso (2006) meta-sentez yöntemi için tanımlayıcı, açıklayıcı ve teorik olmak üzere üç tür geçerlik tanımlamıştır. (1) Tanımlayıcı geçerlik, olguya dayalı verilerin doğruluğunu belirleyen bir geçerlik yaklaşımıdır. Bu çalışmada meta-senteze dahil edilen her bir araştırmadan çıkarılan birincil araştırma bulgularının anlamlı ve doğru olması yoluyla sağlanmıştır. (2) Açıklayıcı geçerlik, birincil araştırmalarda ortaya konan görüşlerin tam ve doğru bir temsilinin sağlanmasıdır. Bu çalışmada birincil araştırmalardaki uygun içeriklerin sunulması yoluyla sağlanmıştır. (3) Teorik geçerlik, bilgileri birleştirmek ve birincil araştırmaların sentezleyici yorumlarına ulaşmak için izlenen metoda tutarlı bir bağlılık gösterme durumudur. Bu çalışmada metodolojinin oluşturulması ve uygulanması sırasında hem süreç detaylıca tanımlanmış hem de sürecin uygunluğu araştırma danışmanının izlemi ve dönütleri değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada, meta-sentez çerçeveleri içerisinde birincil araştırma amaçları ve bulguları kodlandığından bu kodlama işleminin güvenilirliğini sağlamak için kodlama güvenilirliği tekniğinden yararlanılmıştır. Birincil araştırmaların amaçları ve bulguları ilgili meta-sentez çerçevesi kapsamında iki kodlayıcı tarafından ayrı ayrı kodlanmış ve kodlar arasındaki uyum değerlendirilmiştir. Bu amaçla, kodlayıcılar arasındaki uyumu kodlamalarda uzlaşma durumu üzerinden belirleyen uzlaşma yüzdesi bağıntısından yararlanılmıştır (Krippendorff, 2011).

$$\text{Kodlama Güvenirliği} = (\text{Uzlaşılan Kod Frekansı}) / (\text{Toplam Kod Frekansı})$$

Kodlama güvenilirliği bağıntısı yardımıyla kodlayıcılar arasındaki uzlaşma yüzdesi %89 bulunmuştur. Böylece kodlamaların tutarlı olduğu değerlendirilmiştir. Uzlaşmazlık olan kodlar ayrıca tartışılmış ve sağlanan uzlaşma ile uygun görülen temalara atanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırma soruları doğrultusunda birincil araştırma içeriklerinin incelenmesi sonucu ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

Birincil araştırmaların amaçlarına ilişkin bulgular

Meta-senteze dâhil edilen araştırmaların amaçlarına ilişkin meta-bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Birincil Araştırmaların Amaçlarına İlişkin Meta-bulgular

Amaç Teması	Amaç Kodu	Araştırma Kodları	Kod Frekansı	Tema Frekansı
Öğrenci Tutumları	Kültürel rekreasyon ve öğrenci tutumları	A2, B2, B8	3	11
	Sportif rekreasyon ve öğrenci tutumları	A10, A11, A14, A15, B12, B16	6	
	Toplumsal rekreasyon ve öğrenci tutumları	A3, B11	2	
Öğrenci Kazanımları	Kültürel rekreasyonun sağladığı kazanımlar	A5, A6, B3, B18	4	7
	Toplumsal rekreasyonun sağladığı kazanımlar	B4, B17, B19	3	
Öğrenci Davranışı	Kültürel rekreasyon ve öğrenci davranışı	B13	1	4
	Sportif rekreasyon ve öğrenci davranışı	A13, B9	2	
	Sanatsal rekreasyon ve öğrenci davranışı	B7	1	
Sosyal Beceri Düzeyi	Sportif rekreasyon bağlamında sosyal beceri düzeyleri	B1	1	3
	Kültürel rekreasyonun sosyalleşme becerisine etkisi	A1, A4	2	
Rekreasyonun Sınırlılıkları	Kültürel rekreasyonun sınırlılıkları	A8, A9	2	2
Yönetici Tutumu	Kültürel rekreasyona yönelik yönetici tutumları	A16, B8	2	2
Değer Yönelim	Kültürel rekreasyon ile değer yönelimi ilişkisi	B6	1	1
Özgüven Düzeyi	Sportif rekreasyon ile özgüven düzeyinin karşılaştırılması	B10	1	1
Sosyal Destek Düzeyi	Sportif rekreasyon çerçevesinde sosyal destek düzeyleri	B15	1	1
Öğretmen Rolü	Kültürel rekreasyona ilişkin öğrenci tutumlarında öğretmenin rolü	B2	1	1
Öğretmen Görüşü	Kültürel rekreasyona ilişkin öğretmen görüşleri	B5	1	1
Öğretmen Tutumu	Kültürel rekreasyona yönelik öğretmen tutumları	A8	1	1
Yöneticilerin Etkisi	Kültürel rekreasyon kalitesine okul yöneticilerinin etkisi	A7	1	1
Ebeveyn Tutumu	Sportif rekreasyona ilişkin ebeveyn tutumları	A12	1	1
Rekreasyona Katılım	Kültürel rekreasyona katılım düzeyi	B14	1	1
			Toplam	38

Tablo 3'te görüldüğü üzere rekreatif sosyal etkinlikler üzerinde yapılan araştırmaların amaçları incelendiğinde büyük çoğunluk “Öğrenci Tutumları”, “Öğrencilerin Elde Ettiği Kazanımlar”, “Öğrenci Davranışı” ve “Sosyal Beceri Düzeyi” temaları üzerinde çalışmıştır. Rekreatif faaliyet alanları incelendiğinde çalışmalarda en çok “Kültürel Rekreasyon” tercih edildiği görülmektedir. İkinci en çok tercih edilen alan ise “Sportif Rekreasyon” olmuştur. Öğrenci tutumlarını inceleyen araştırmaların çoğunluğunun “Sportif Rekreasyonun Öğrenci Tutumları Üzerindeki Etkisini” incelemeyi amaçlarken, Öğrencilerin Elde Ettiği Kazanımları inceleyen araştırmaların çoğu “Kültürel Rekreasyonun Sağladığı Kazanımları” incelemeyi amaç edinmişlerdir. Öte yandan, bu çalışmaya dâhil edilen araştırmalar arasında sosyal etkinliklere ilişkin yönetici, ebeveynler ile ilgili amaçlara sahip araştırmaların azınlıkta kaldığı bulunmuştur.

Birincil araştırmalarda incelenen konu/çalışma alanlarına ilişkin bulgular

Bu çalışmadaki ikinci araştırma sorusu çerçevesinde meta-senteze dâhil edilen araştırmaların konu/çalışma alanlarına ilişkin bulgular Tablo 4’ te sunulmuştur.

Tablo 4. Birincil Araştırmaların Konu/Çalışma Alanlarına İlişkin Meta-bulgular

İncelenen Konular	Araştırmalar	f
Sportif Etkinlikler	A10, A11, A12, A13, A14, A15, A16, B1, B2, B9, B10, B11, B12, B13, B15, B16	16
Sosyal Etkinlikler	A1, A2, A7, B5, B6, B7, B8, B14	8
TÜBİTAK-BİDEB Projeleri	A3, A5, A9, B3, B4, B17, B18, B19	8
Kulüp Etkinlikleri	A4, A6, A8	3
Toplam		35

Tablo 4 incelendiğinde ele alınan 35 araştırmanın 16 tanesinin sportif etkinliklerle ilgilendiğini bunu 8 adet ile sosyal etkinlikler, 8 adet ile TÜBİTAK-BİDEB (Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı) projeleri, 3 adet ile kulüp etkinliklerinin takip ettiği bulunmuştur. İncelenen konulardan sportif etkinliklerle ilgili araştırmaların sayıca yüksek olması, genel olarak ders dışı rekreatif etkinlikler anlamında spor yapmanın öne çıkarıldığını düşündürmektedir. İkinci olarak sosyal etkinlikler, okul içi sosyal çalışmalar ve toplum hizmeti gibi etkinliklerin araştırmalara konu olduğunu göstermektedir. Bunları TÜBİTAK-BİDEB’ in desteklediği lise öğrencilerine yönelik proje geliştirme, fuar ve yarışma etkinliklerini konu alan araştırmalar izlemiştir. Kulüp etkinlikleri boyutunda ise MEB Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği kapsamında öğretmen ve öğrencileri bir araya getirerek oluşturulan kulüp faaliyetlerini inceleyen araştırmalar ile karşılaşmıştır.

Birincil Araştırmalarda Kullanılan Yöntemlere İlişkin Bulgular

Birincil araştırmaların yöntemleri çerçevesinde kullanılan araştırma desenleri, seçilen örneklem/çalışma grupları ve veri toplama tekniklerine ilişkin bulgular sırasıyla Tablo 5, 6 ve 7'de sunulmuştur.

Tablo 5. Birincil Araştırmaların Desenlerine İlişkin Meta-bulgular

Araştırma Türü	Araştırma Deseni	Araştırma Kodu	Kod Frekansı	Tema Frekansı
Nitel Gelenek	Durum Çalışması	A5, B4, B5, B18 A1, A2, A4, A7, A8, A10, A11, A13, A14, A16,	4	4
Nicel Gelenek	Tarama Modeli	B1, B2, B6, B7, B8, B9, B10, B11, B12, B13, B14, B15, B16, B18, B19	25	25
Karma Gelenek	Tarama Modeli	A6, A9, A15	3	6
	Eylem Araştırması	B3	1	
	Açıklayıcı Desen	A12	1	
	DeneySEL Desen	A3	1	
Toplam			35	

Tablo 5'te görüldüğü gibi 4 çalışmada nitel desenlerden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Bu çalışmalar, araştırma proje yarışmaları ile bilim fuarlarına (TÜBİTAK-BİDEB) hazırlanma süreçlerini incelemektedir. 25 çalışmada ise nicel tarama deseni tercih edilmiştir. Tarama yönteminin kullanıldığı çalışmalarda az sayıda veri toplama aracının işe koşularak kısa süreli araştırmalar yoluyla mevcut durum betimlenmiştir. Karma yöntemin kullanıldığı çalışmalardan 3'ü (A6, A9, A15) tarama, 1'i eylem araştırması (B3), 1'i açıklayıcı (A12) ve 1'i deneysel desen (A3) kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Birincil araştırmalarda ele alınan problem doğrultusunda çalışmanın gerçekleştirildiği örneklem veya çalışma gruplarının dağılımları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Birincil Araştırmaların Örneklem Grupları

Örneklem Alanı	Örneklemleri	f
Lise Öğrencisi	A1, A2, A3, A4, A5, A6, A9, A10, A11, A13, A14, A15, B1, B2, B3, B4, B6, B7, B8, B9, B10, B11, B12, B13, B14, B15, B16, B17, B19	29
Lise Öğretmeni	A4, A5, A6, A7, A8, A9, A15, A16, B3, B4, B5, B17, B19	13
Yönetici	A6, B8, B19	3
Ebeveynler	A12, B19	2
Toplam		47

Tablo 6 incelendiğinde incelenen çalışmaların toplamda 47 örneklem grubuna sahip olduğu bu araştırmaların 29 tanesi lise öğrencileriyle, 13 tanesi lise öğretmenleriyle, 3 tanesi yöneticilerle ve 2 tanesi ebeveynlerle gerçekleştirilmiştir. Örneklem grubu olarak en fazla lise öğrencileri tercih edilmiştir. Ebeveynler üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında biri doktora (A12), biri de özgün araştırma makalesidir (B19). Yöneticilerin örneklem grubu olarak seçildiği araştırmalara bakıldığında bir yüksek lisans (A6), iki araştırma makalesi (B8, B19) olduğu görülmektedir. Araştırmaların bazıları birden fazla örneklem/çalışma grubu ile gerçekleştirilmiştir. Tablo 8' de görüldüğü üzere B19 kodlu araştırma makalesi lise öğrenci, öğretmen, yönetici ve velilerle ile yürütülmüş örneklem yönünden en çeşitli çalışmadır.

Birincil araştırmalarda kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin bulgular Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Birincil Araştırmalarda Kullanılan Veri Toplama Araçları

Yöntem	Çalışmalar	f
Anket / Ölçek	A1, A2, A3, A4, A6, A7, A8, A9, A10, A11, A12, A13, A14, A15, A16, B1, B2, B3, B6, B7, B8, B9, B10, B11, B12, B13, B14, B15, B16, B18, B19	30
Mülakat/ Görüşme	B4, B5, B17	3
Video Kaydı	A5	1
Gözlem	B3	1
Toplam		35

Tablo 7'de görüldüğü gibi araştırma kapsamında incelenen 35 çalışmanın 30'unda ölçek/anket kullanılmıştır. İncelenen çalışmalarda tutum ölçeği, sosyal beceri ölçeği, öğretmen tutumları ölçeği, öğretmen algıları anketi vb. çeşitli anket/ölçeklerden yararlanıldığı bulunmuştur. Çalışmaların 3 tanesi (B4, B5, B17) mülakat/görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Video kaydı ile veri toplanan araştırma (A5) yüksek lisans tezi olup araştırma kimya projesi gerçekleştirilmesi sürecine yönelik kayıt tutulmuştur. Gözlem yoluyla araştırılan

çalışma (B3), TÜBİTAK araştırma proje yarışmasını konu almış, katılımcıların proje hazırlamalarındaki becerileri gözlemlenmiştir.

Birincil araştırma bulgularına dayalı meta-bulgular

Birincil araştırmaların sonuçları detaylı olarak incelenmiş ve RSE ile ilgili ulaşılan meta-bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Birincil Araştırma Bulgularının Sentezlenmesi ile Ulaşılan Meta-Bulgular

Bulgu Teması	Bulgu Kodu	Araştırma Bulguları Kodu	Frekans	Tema Frekansı
RSE'lerin sınırlılıkları	Zaman sınırlılığı	A3B ₃ , A5B ₃ , A6B _{1,5} , A6B _{2,4} , A9B _{3,7} , A9B _{3,8} , B3B ₄ , B17B _{1,4}	8	31
	Öğrenci kulüp çeşitliliği sınırlı	A4B ₉ , B5B _{1,1} , B5B _{1,2} , B8B ₃	4	
	İmkân yetersizliği	A5B ₆ , A6B _{2,8} , A9B _{3,2} , A9B _{3,6} , A15B ₉ , B11B ₅ , B14B ₂ , B14B ₃ , B16B ₄ , B17B _{2,3} , B17B _{3,3} , B18B ₃	12	
	Resmi iş yükü güçlüğü	A6B _{2,5}	1	
	Bilgilendirme yetersizliği	A1B _{1,3} , A9B _{3,10}	2	
	Uygulamada bilgi eksikliği	A5B ₅ , A9B _{3,5}	2	
	Uzman görüşüne duyulan ihtiyaç	A5B ₄ , A6B _{1,6}	2	
RSE'lerin öğrencilerin duyuşsal gelişimine katkısı	Öğrencilerin duyuşsal özerkliğine katkı	A11B ₄ , A11B ₅ , B11B ₇	3	28
	Öğrencilerin şiddet eğilimini azaltma	A13B ₂ , A13B ₈	2	
	Öğrencilerin saldırganlık davranışlarını azaltma	A13B ₁ , B13B ₄ , B13B ₇	3	
	Öğrencileri duyuşsal yönden dengeleme	A2B ₈ , B7B ₁ , B7B ₂ , B7B ₃	4	
	Öğrencilerde duyuş-davranış gelişimi	A1B _{2,20} , A1B _{2,29} , A1B _{2,37}	3	
	Öğrencilerin öznel iyi oluş halini destekleme	A10B ₂	1	
	Öğrencilerin okula bağlılık duyuşsunu pekiştirme	B16B ₁ , B16B ₅ , B19B ₂	3	
	Öğrencilerin derse ilgisini artırma	A3B ₇ , A15B ₁ , A15B ₅ , B3B ₁	4	
Öğrencileri aktif kilma	A3B ₂ , B8B ₆ , B9B ₁ , B9B ₂ , B18B ₅	5		
RSE'lere ilişkin yönetici tutumları	Sosyal kulüp çalışmalarının desteklenmesi	A7B _{3,7,6} , A7B _{3,7,7} , A7B _{3,7,8} , A7B _{3,7,9} , A7B _{3,7,10} , A7B _{3,7,12} , A7B _{3,8,1} , B5B ₅ , B19B ₉	9	19
	Sosyal kulüp çalışmalarının öğrenci ilgi ve yeteneklerine göre planlanması	A7B _{3,7,13} , A7B _{3,7,15}	2	
	Sosyal kulüp çalışmalarının verim sağlayacak biçimde planlanması	A7B _{3,7,14} , B19B ₈	2	
	Sosyal kulüp çalışmaları için gerekli imkânlar sağlanması	A7B _{3,8,2} , A7B _{3,8,3} , A7B _{3,8,4} , B19B ₇ , B19B ₁₀	5	
	Sosyal etkinliklerde başarı gösteremeyen öğrencilere karşı olumsuz tutum sergilenmesi	A7B _{3,8,5}	1	
RSE'lerin önemsenme durumu	Sosyal kulüp çalışmaları yeterince önemsenmemesi	A1B _{1,1} , A6B _{2,2} , A7B ₂ , A7B _{3,7,11} , B14B ₁ , B17B _{2,4}	6	18
	Sosyal etkinlikler öğretmenlerce önemsenmesi	B8B ₁₁ , B18B ₂	2	
	Öğrencilerin sosyal etkinliklere karşı anlayışı geliştirmesi	A5B ₁ , A5B ₂ , A6B _{1,1} , A14B ₇ , B4B ₁ , B6B ₈ , B17B _{1,5}	7	
	Sosyal kulüp çalışmalarının ihmal edilmesi	A4B ₇ , A4B ₈ , B4B ₂	3	

Tablo 8 Devamı. Birincil Araştırma Bulgularının Sentezlenmesi ile Ulaşılan Meta-Bulgular

Bulgu Teması	Bulgu Kodu	Araştırma Bulguları Kodu	Frekans	Tema Frekansı
RSE'lerin belirli öğrenci becerileri gelişimine katkısı	Öğrencilerin haklarını koruma becerisini geliştirme	A1B _{2,35}	1	18
	Öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirme	A15B ₂ , A15B ₄	2	
	Öğrencilerin planlama becerilerini geliştirme	A1B _{2,3} , A1B _{2,22} , A1B _{2,30}	3	
	Öğrencilerin zamanı verimli kullanma becerisini geliştirme	A1B _{2,5}	1	
	Çeşitli alanlarda beceri gelişimini destekleme	A1B _{2,16} , A9B _{1,3} , A9B _{3,9} , A15B ₃ , A15B ₇ , B3B ₅ , B4B ₃ , B5B _{6,1} , B17B _{1,1} , B17B _{2,1} , B19B ₃	11	
RSE'lerin öğrenci sosyal beceri gelişimine katkısı	Öğrencilerin iş birliği yapma davranışını geliştirme	A1B _{2,4} , A1B _{2,23} , A1B _{2,34}	3	13
	Öğrencilere sosyal çevre oluşturma imkânı tanıma	A1B _{2,12} , A1B _{2,31} , A1B _{2,39} , B11B ₂	4	
	Öğrencilerin çevresel sorumluluk farkındalığını artırma	A1B _{2,14} , A1B _{2,24} , A1B _{2,32}	3	
	Öğrencilerin sosyal beceri alanlarını geliştirme	B1B _{1,1} , B1B _{1,2} , B1B _{1,3}	3	
RSE'lere ilişkin öğrenci görüşleri	Sosyal kulüp çalışmalarının öğrencilere yeterince katkı sağlamaması	A6B _{1,2} , B8B ₅ , B14B ₇	3	12
	Sosyal kulüp çalışmalarının öğrencilere fayda sağlamaması	A6B _{1,3} , B3B ₃ , B8B ₄ , B17B _{1,2}	4	
	Sosyal kulüp çalışmalarının formalite olarak yapılması	A6B _{1,4}	1	
	Sosyal kulüp çalışmalarında öğrencilerin gerekli kaynaklara erişebilmesi	A7B _{3,7,5}	1	
	Öğrencilerin beden-aktif etkinliklerden uzak durması	B6B ₅	1	
	Sosyal etkinliklerin veliler tarafından desteklenmemesi	B8B ₁₃ , B15B ₄	2	
RSE'lerin amacına uygunluğu	Amaca uygun yürütülmemesi	A1B _{1,4} , A4B ₁₀ , A6B _{2,6} , A6B _{2,7} , B8B ₂	5	10
	Amacına uygun yürütülmesi	A6B _{2,1} , A7B _{3,7,3} , A8B ₉ , A9B _{3,1} , B17B _{1,3}	5	
RSE'lerin toplumsallaşmaya katkısı	Sosyal yaşam bilincini olumlu etkilemesi	A1B _{1,6} , A1B _{2,26} , B6B ₉	3	10
	Sosyal yaşama katılımı artırması	A1B _{2,9}	1	
	Toplum kurallarına uygun yaşamayı sağlaması	A1B _{2,11}	1	
	Toplum hizmeti çalışmalarına karşı duyarlı olması	A1B _{2,13}	1	
	Sorumluluk bilinci kazandırması	A1B _{2,15}	1	
	Davranış kontrolünü geliştirmesi	A1B _{2,19} , A1B _{2,28} , A1B _{2,36}	3	
RSE'lerin akademik başarıya etkisi	Öğrenci başarısını artırması	A3B ₁ , A3B ₅ , A5B ₇ , A5B ₈ , A12B ₁₈ , A14B ₃ , A14B ₉ , B8B ₇ , B19B ₁	9	9
RSE'lere ilişkin veli görüşleri	Velilerin sportif etkinliklere katılımı desteklemesi	A12B ₁ , A12B ₁₅ , A12B ₁₆ , B8B ₈	4	8
	Velilerin eğitim seviyesi arttıkça etkinliklere katılım artması	A12B ₄	1	
	Velilerin gelir seviyesi arttıkça etkinliklere katılımın artması	A12B ₆	1	
	Spor yapan veliler sportif etkinliklere katılımın artması	A12B ₈	1	
	Velilerin sportif etkinliklere olumsuz bakması	A12B ₁₁	1	
RSE'lerin düzenliliği	Planlı yürütme	A4B ₁ , A4B ₂ , A7B _{3,7,4} , B5B ₃ , B18B ₇	5	7
	Düzensiz kulüp çalışmaları	A1B _{1,2}	1	
	Niteliksiz planlama	A4B ₆	1	

Tablo 8 Devamı. Birincil Araştırma Bulgularının Sentezlenmesi ile Ulaşılan Meta-Bulgular

<i>Bulgu Teması</i>	<i>Bulgu Kodu</i>	<i>Araştırma Bulguları Kodu</i>	<i>Frekans</i>	<i>Tema Frekansı</i>
RSE'lerin öğrenci yetenek gelişimine katkısı	Öğrencilerin yeteneklerini geliştirme	A1B _{1,5} , A1B _{2,6} , A1B _{2,16} , B17B _{2,2} , B17B _{3,1} , B18B ₄	6	6
RSE'lere gönüllü katılım	Etkinliklere katılım isteğini artırması	A1B _{2,8} , B7B ₄ , B14B ₆ , B18B ₆	4	6
	Öğrencilerin ilgisinin düşük olması	A6B _{2,3} , B14B ₅	2	
RSE'lerin öğrencilerin değer gelişimine katkısı	Öğrencilerin özsaygısını artırması	B12B ₁	1	6
	Öğrencilere sorumluluk duygusu kazandırması	A1B _{2,25} , A1B _{2,33}	2	
	Öğrencilerin duyarlılığını geliştirme	A1B _{2,27} , A15B ₈	2	
	Kültürel değer bilincini artırması	A1B _{2,38}	1	
RSE'lerin öğrenci özgüvenini geliştirme	Özgüveni geliştirme	A1B _{2,1} , B3B ₂ , B19B ₄	3	3
RSE'lerde cinsiyet faktörü	Erkek öğrencilere daha fazla dönüklük	B14B ₄	1	4
	Kadın öğrencilerin daha az katılması	B2B ₁	1	
	Sosyal etkinliklerde kadın öğrencilerin sorumlulukları erkek öğrencilerden fazla	A2B ₆	1	
	Spor yapan erkek öğrencilerin öz güveni kadın öğrencilere göre yüksek	B10B ₁	1	
RSE'lerin öğrenci ihtiyaçlarını karşılaması	Öğrencilerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılaması	A1B _{1,7} , A1B _{2,7} , B5B ₄	3	3
RSE'lerin öğrencilerin okuma alışkanlığına katkısı	Kitap okuma alışkanlığını olumlu etkilemesi	A1B _{2,2} , A1B _{2,10} , A1B _{2,21}	3	3
RSE'lerin öğretmen gelişimine katkısı	Öğretmenler arası bağları güçlendirme	B19B ₆	1	2
	Öğretmenlerin akademik gelişimlerini destekleme	B19B ₅	1	
RSE'ler hakkında yetersiz bilgilendirme	Bilgilendirme yetersizliği	A1B _{1,3} , A9B _{3,10}	2	2
RSE'leri uygulamada bilgi eksikliği	Uygulamada bilgi eksikliği	A5B ₅ , A9B _{3,5}	2	2
RSE'leri uygulamada uzman görüşü gerekliliği	Uzman görüşüne duyulan ihtiyaç	A5B ₄ , A6B _{1,6}	2	2
RSE'leri yeterli bulma	Etkinliklerin yeterli bulunması	A7B _{3,7,1} , A7B _{3,7,2}	2	2
Diğer	Proje geliştirmede öğrencilerin yetersizliğinin öğretmen motivasyonunu düşürmesi	A9B _{3,3}	1	2
	Öğretmenlerin sosyal etkinlik katılımını e-okul sistemine kaydetme görüşü	B5B _{6,3}	1	
			Toplam	226

Tablo 8 incelendiğinde, en yüksek frekansa sahip temaların RSE'lerin sınırlılıkları (31), RSE'lerin öğrencilerin duyuşsal gelişimine katkısı (28), RSE'lere ilişkin yönetici tutumları (19), RSE'lerin önemsenme durumu (18), RSE'lerin belirli öğrenci becerileri gelişimine katkısı (18) olarak belirginlik kazandığı, RSE'lerin öğretmen gelişimine katkısı, RSE'ler hakkında yetersiz bilgilendirme, RSE'leri uygulamada bilgi eksikliği, RSE'leri uygulamada uzman görüşü gerekliliği, RSE'leri yeterli bulma temalarının ise 2'şer frekans ile bulgu içerdikleri görülmektedir.

Çalışmada üretilen temalar kapsamında dikkat çeken bulgu kodları ise, RSE'lerin sınırlılıkları temasında imkân yetersizliği (12), zaman sınırlılığı (8), öğrenci kulüp çeşitliliği sınırlı (4); RSE'lerin öğrencilerin duyuşsal gelişimine katkısı temasında öğrencileri aktif kılma (5), öğrencilerin derse ilgisini artırma (4), öğrencileri duygusal yönden dengeleme (4), öğrencilerin duygusal özerkliğine katkı (3), öğrencilerin saldırganlık davranışlarını azaltma (3), öğrencilerin okula bağlılık duygusunu pekiştirme (3); RSE'lere ilişkin yönetici tutumları temasında sosyal kulüp çalışmalarının desteklenmesi (9), sosyal kulüp çalışmaları için gerekli imkânlar sağlanması (5); RSE'lerin önemsenme durumu temasında öğrencilerin sosyal etkinliklere karşı anlayışı geliştirilmesi (7), kulüp çalışmalarının yeterince önemsenmemesi (6), kulüp çalışmalarının ihmal edilmesi (3); RSE'lerin belirli öğrenci becerileri gelişimine katkısı temasında öğrencilerin planlama becerilerini (3), iletişim becerilerini (2), haklarını koruma becerisini geliştirme (1), zamanı verimli kullanma becerilerini (1) geliştirme gibi bulgu kodları ile karşılaşmıştır. Diğer temalar altında da frekansı yüksek bazı kodlar ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında, öğrenci başarısını artırma (9), öğrencilere sosyal çevre oluşturma imkânı tanıma (4), öğrencilerin özgüvenini, iş birliği yapma davranışını (3), çevresel sorumluluk farkındalığını (3), sosyal beceri alanlarını geliştirme (3), davranış kontrolünü geliştirme (3) gibi çeşitli temalar altında yer alan çeşitli öğrenci özelliklerinin birbirini destekler biçimde gelişimine katkı sağladığına dair bulgu kodları yer almaktadır.

Konuyu cinsiyet bakımından ele alan birincil araştırmalarda RSE'lerin erkek öğrencilere daha fazla dönük olduğu (1), kadın öğrencilerin daha az katıldığı (1), kadın öğrencilerin etkinliklerde daha çok sorumluluk üstlendiği, spor yapan erkek öğrencilerin öz güveninin kadın öğrencilere göre daha yüksek olduğu (1), bulgu kodları ortaya çıkmıştır.

Öte yandan, birincil araştırmalarda birbiri ile net biçimde çelişen bulgu kodları ile de karşılaşmıştır. Bu kapsamda, sosyal etkinliklerin amacına uygun yürütülmemesi (5) ile amacına uygun yürütülmesi (5) zıt ve denk biçimde dağılmıştır. Yine sosyal etkinliklerin planlı yürütülmesine ilişkin 5 kod söz konusu iken düzensizlik (1) ve niteliksiz planlama (1) kodları görülmektedir. Velilerin sportif etkinliklere katılımı desteklemesi (4) ve velilerin sportif etkinliklere olumsuz bakması (1) frekansı ile diğer zıt bulguları göstermektedir.

“Diğer” temasında toplam 2 çalışmanın bulgularının yer aldığı görülmektedir. RSE'ler kapsamında, öğrencilerin yetersizliğinin öğretmen motivasyonunu düşürmesi (1), öğretmenlerin sosyal etkinliklere katılımı e-okul sistemine kaydetmeyi olumlu değerlendirmesi (1), bulguları yer almaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada gerçekleştirilen meta-sentez doğrultusunda ulaşılan sonuçlar araştırma soruları sırasına uygun olarak tartışılmış ve öneriler geliştirilmiştir.

Birincil araştırmalar, ağırlıklı olarak RSE'lerin öğrencilerin çeşitli yönleri üzerindeki etkilerini (beceri gelişimi, duyuşsal ve akademik gelişmeler vb.) ele almıştır. Öğretmenler ve veliler gibi geri kalan paydaşlara yönelik çalışmalara da rastlanmıştır. Ancak, RSE'lerin uygulanmasında çok önemli olan eğitim programı bileşeni ihmal edilmiştir. Öte yandan, çalışmalar daha çok sportif rekreasyon faaliyetleri üzerine yoğunlaşmıştır. RSE saha çalışmaları, sanatsal, bilimsel, sosyal hizmet faaliyetleri gibi diğer sosyal faaliyetler ile dengelenmelidir. Bu bakımdan, çeşitli derslerin öğretim programları, RSE'ler ile daha fazla bağdaştırılacak biçimde geliştirilebilir. Programlar yönünden RSE'lere ilişkin çeşitli ülkelerin başarılı uygulamaları incelenerek ilerleme kaydedilebilir.

Çalışmalarda tarama deseni en fazla kullanılan desen olup çoğunlukla anketler aracılığıyla veri toplanmıştır. Çalışmalar arasında yalnızca bir çalışma gözlem kullanılmış olup veri çeşitliliğinin zayıf olduğu dikkati çekmiştir. Bu nedenle, gelecekteki araştırmalarda, çeşitlenen araştırma tasarımları ve veri toplama teknikleri ile alana daha yönlü katkılar sağlanabileceği dikkate alınmalıdır.

Birincil araştırmaların bulgularının sentezlenmesi sonucu ulaşılan sonuçlar ile bu sonuçlara ilişkin tartışmalar üretilen temalar çerçevesinde aşağıda tartışılmıştır.

“RSE sınırlılıkları” temasında yer alan kodlar, RSE gerçekleştirmenin engellerinin neler olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, renciler en çok imkân yetersizliğinden ötürü sosyal etkinliklerin gerçekleştirilemediğini belirtmektedir. Bu tür etkinlikler maliyetli olabilmekte ve bazı aileler bu maliyeti karşılamakta zorlanabilmektedir (Marsh ve Kleitman, 2002). Gündoğdu, Karataş ve Nacar (2011) kulüp faaliyetlerini yürütmek için tesislerin yeterli olmadığını, faaliyetlerin finansal olarak yeterince desteklenmediğini ve çevresel olanakların yeterince işe koşulmadığını belirlemiştir. “RSE sınırlılıkları” temasında ayrıca, zaman yetersizliği, sosyal kulüp eşitililiğinin az olması, bilgilendirme olmaması, bilgi eksikliği, uzman görüşü gibi eksiklikler olduğu ve yöneticilerinde resmi iş yükünün çok olmasından kaynaklı sosyal etkinliklerin gerçekleştirilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Sözer (2017), renci projelerine danışmanlık yapan retmenlerin olarak bilgi ve deneyim eksikliği yaşadığını bulmuştur. Mahoney, Cairns ve Farmer (2003), renciler üzerindeki akademik sorumluluk ve beklentilerin özellikle zaman yönünden katılımı sınırladığını; Onay ve Gelen (2013) ise çalışmalarında zamansızlık, yetersiz çevre koşulları, materyal ve fiziki imkân yetersizliği, eğitimciler arasında iletişim eksikliği sorunlarının renci kulüplerini engellediğini tespit etmişlerdir. Sarı (2012), 11. sınıf rencilerinin diğer rencilere göre sosyal etkinliklerde daha az yer aldığını belirlediği çalışmada, bunun nedeni olarak, rencilerin üniversite giriş sınavları hazırlığına odaklanmalarını göstermiştir. RSE’lerin önemli katkıları dikkate alındığında bu çalışma ve benzer araştırmalarda ortaya çıkan sınırlılıklarla baş edebilmek için program çerçevesinde zaman ve uygulama olanakları bakımından çeşitli uyarlamaların, farkındalık eğitimlerinin, finansal ve uzmanlık destekleri gibi çalışmaların yapılmasının gerektiği söylenebilir. Örneğin, belli bir düzeydeki sosyal etkinliklerin rencilerin akademik başarılarının engeli değil aksine yenilenme ihtiyaçlarını gidererek daha etkili çalışma olanakları ve böylece daha başarılı olmalarına katkı sağlayacağı konusunda yaygın bir farkındalık eğitimine ihtiyaç olduğu değerlendirilebilir.

“RSE’lerin rencilerin duyuşsal gelişimine katkısı” teması RSE’lerin rencilere hangi duyuşsal katkıları sağladığına ilişkin bir ereve sağlamıştır. Bu kapsamda, RSE’lerin aktif renci katılımını ve derslere olan ilgiyi artırdığı, rencilerin duyuşsal olarak dengelendiği, şiddet ve saldırganlıklarında azalma olduğu, okula bağlılıklarının arttığı bulgularına ulaşılmıştır. Alanyazında da RSE yoluyla rencilerin benlik saygısı ve özgüvenlerinin yükseldiği (Eccles ve Barber, 1999); stres ve kayėı seviyelerinin azaldığı (Fredricks ve Simpkins, 2013; Mahoney, Harris ve Eccles, 2006); akranlara ve okula gelişmiş aidiyet duygularının geliştiği (Larson, Hansen ve Moneta, 2006; Apaydınlı ve şentürk, 2012) vurgulanmaktadır. Yine, RSE’lerin bilime ilişkin renci tutumlarını olumlu etkilediğine ilişkin sonuçlarla da karşılaşılmaktadır. olakoğlu (2018), rencilerin bilim fuarlarına katılmasının onların STEM alanlarına ilgilerini artırdığını bulmuştur. Sözer’in (2017) alışmasında, TÜBİTAK-2204 araştırma proje yarışmalarına katılan rencilerin proje geliştirme sürecinde ilgili çalışma alanına yönelik motivasyonlarının yükseldiği ortaya çıkmıştır. Bu ve benzer araştırmalar, RSE’lerin rencilerin duyuşsal gelişimlerine kritik katkıları olduğunu ortaya koymuştur.

“Sosyal etkinliklere ilişkin yönetici tutumları” teması çerçevesinde ise yöneticiler tarafından sosyal kulüp çalışmalarının desteklendiği bulgusu öne çıkmıştır. Bununla birlikte yöneticilerin sosyal kulüp çalışmaları için gerekli imkânları sağlaması, sosyal kulüp çalışmalarının renci ilgi ve yeteneklerine göre daha verimli olacak biçimde planlanmasını içeren destekleyici tutum ve davranışlar sergiledikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Öte yandan, yöneticilerin sosyal etkinliklerde başarı gösteremeyen rencilere yönelik olumsuz tutum sergilemesi gibi bulgularla da karşılaşılmıştır. Dwyer ve Peters (2004), okul yöneticilerinin sosyal aktiviteleri destekleme eğiliminde olduğunu ancak sıklıkla akademik başarıyı sosyal etkinliklere öncelikledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bu noktada, rencilerin akademik başarı yetersizlikleri, okul yöneticilerinin rencilerin RSE’lere katılımına eleştirel yaklaşmalarına yol açıyor olabilir. Ayrıca, alanyazında RSE’lerin okul yönetimi tarafından nasıl desteklenebileceğine ilişkin olarak okul içinde meydana gelebilecek şiddetle mücadele etmek için her okulda rekreasyon ekipleri kurulabileceği (Yönet ve diğerleri, 2006) okulu fiziki imkân, tesis ve donanım açısından geliştirilmesi, nitelikli sosyal etkinlikler için retmen ve okul yöneticilerinin yetiştirilmesi gibi öneriler yer almaktadır (Sarı, 2012).

“RSE’lerin önemslenme durumu” teması kapsamında rencilerin sosyal etkinliklere karşıt anlayış geliştirmesi, sosyal kulüp çalışmalarının yeterince önemsennememesi, retmenlerce ihmal edilmesi gibi olumsuz tutumlar öne çıkmıştır. Elmas’a göre (2018) serbest zaman etkinlikleri, ergenlerin sağlıklı bir kişilik yapısı geliştirmeleri için oldukça önemlidir. Ekinci ve diğerleri (2014) lise rencilerinin sosyal etkinliklere aktif katılım düzeyini algılayan yalnızlığın yordayıcıları arasında olduğunu saptamıştır. Bu alışmada, RSE’lerin önemslenmesine ilişkin olumsuzlukların kritik olduğu ve renciler açısından belirgin bir fırsat eēitsizliėi sorununa yol açabileceği değerlendirilmektedir. Yine “sosyal etkinliklere ilişkin renci görüşleri” temasında rencilerin sosyal etkinliklerden yeterince katkı alamadığı, sosyal etkinliklerin veliler tarafından

yeterince desteklenmediği, sosyal kulüp çalışmalarının formalite olarak görüldüğü, öğrencilerin sosyal etkinliklerden uzak tutuldukları görüşleri ortaya çıkmıştır.

“RSE’lerin öğrencilerin belirli (iletişim, planlama, haklarını koruma, zaman yönetimi) beceri alanlarına ve sosyal beceri gelişimine katkı sağlaması” temalarında Öğrencilerin planlama, iletişim, haklarını koruma, zamanı verimli kullanma becerilerinin gelişimine katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan, öğrencilerin sosyal çevre oluşturma imkânı tanıma, iş birliği yapma davranışı, çevresel sorumluluk farkındalığı, sosyal beceri alanlarını geliştirme bulguları ile öğrencilerin sosyal becerilerini geliştireceği düşünülmektedir. Özcan ve Yıldırım (2011) çalışmasında düzenli olarak takım sporları yapmanın sosyal davranış üzerinde olumlu etkileri olduğunu raporlamıştır. Yiğit (2008)’e göre, Eğitim programının önemli bir parçasını oluşturan sosyal etkinlikler esnasında gerçekleşen örtük öğrenmeler, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirerek onları hayata hazırlar. Yılmaz (2016) yaptığı çalışmada, ebeveynlerin çocuklarının sosyal etkinliklere katılımını bu faaliyetlerin fiziksel ve akademik gelişimin yanı sıra karakter gelişimini desteklediği, çocuklara güvenilir ortamlar sunduğu ve bu faaliyetlerin çocukların spesifik olarak sosyal gelişiminde önemli rol oynadığı görüşleri ile destekledikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada ve benzer çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar ışığında velilerin sosyal etkinliklere yönelik olumlu kanaatler içinde olmalarına karşın çocuklarını yeterince tatmin eden bir destek sağlamadıkları değerlendirilebilir.

“Sosyal etkinliklerin toplumsallaşmaya katkısı” temasında öğrencilerin sosyal yaşam bilincini olumlu etkilemesi ve davranış kontrollünün gelişmesi bulguları çerçevesinde RSE’lerin toplumsallaşmaya, sosyal yaşam bilincine, toplumsal kurallara uyuma katkı sağladığı düşünülmektedir. Benzer olarak, Özcan ve Yıldırım (2011), egzersiz programlarını sürdüren bireylerde, öz saygı artışı yaşandığı, inisiyatif alma becerilerinin geliştiği sonuçlarına ulaşmışlardır.

“RSE’lerin akademik başarıya etkisi” teması kapsamında öğrencilerin sosyal etkinliklerde bulunmalarının akademik başarıyı destekleyen bulgulara ulaşılmıştır. Alanyazında, RSE etkinliklerine katılan öğrencilerin daha yüksek akademik başarıya ve artan benlik saygısına sahip olma eğiliminde olduğunu ortaya koyan araştırmalar ağırlık kazanmıştır (Mahoney, Cairns ve Farmer, 2003). Bu bağlamda, Avcı ve diğerleri (2016), öğrencilerin araştırma proje yarışması ile yenilik, yaratıcılık, üretim, TÜBİTAK, başarı, bilim, merak, özgüven, tecrübe, gibi kelimeleri ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Yılmaz (2016), ebeveynlerin bu tür etkinlikleri öğrencilerin akademik başarıları önünde bir engel olarak algılandığını bulmuş, buna çözüm olarak etkinliklere katılım için belli bir düzeyde akademik olgunluğa sahip olmanın bir kriter olarak işe koşulmasını önermişlerdir.

“RSE’lere ilişkin veli görüşleri” temasında velilerin sportif etkinliklere katılımı destekledikleri görülmektedir. Diğer taraftan, RSE’lere ilişkin olarak öğrenci ve velilerin karşılıklı olarak birbiri ile örtüşmeyen algılara sahip olduğu dikkat çekici bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Veliler bu tür etkinlikleri desteklediklerini savunurken öğrenciler yeterli veli desteği alamadıklarını ileri sürmektedir. Bu durum, öğrencilerin daha fazla veli desteğine ihtiyaç duydukları biçiminde de yorumlanabilir. Alanyazında, öğrencilerin kaliteli ve eğlenceli zaman geçirmeleri bakımından günlük RSE’lere katılımının oldukça önemli olduğunu (King ve diğerleri, 2003), bu etkinliklerin fiziksel ve ruhsal sağlık gelişimini olumlu etkilediğine ilişkin veli görüşlerine rastlanmaktadır (Frumkin, 2001; Chawla, 2002; Korpela 2002; Hammond ve diğerleri 2011; Fernandez ve diğerleri 2018). İlave olarak, Yılmaz (2016), velilerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklarının serbest zaman etkinliklerine katılımlarını daha fazla desteklediği sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda, öğrencilerin RSE katılımlarına ilişkin bu çalışmada ortaya çıkan yetersiz veli desteği algısı çalışmaya dahil edilen velilerin eğitim düzeyleri ile ilişkili olabilir.

Çalışmada birbiri ile çelişen bulgular da ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında en dikkat çekici olanı ise “RSE’lerin amacına uygunluğu” teması altında öğrencilerin etkinliklerin amacına uygun bulması ve bulmaması bulgularının araştırmalara eşit frekansla dağılmış olmasıdır. Ayrıca, “RSE’lerin düzenliliği” temasında birincil araştırmalarda planlı yürütüldüğü bulgusu ile birlikte sosyal kulüp düzensizliği ve niteliksiz planlamaya ilişkin bulgu kodları da ortaya çıkmıştır. Yiğit (2008) çalışmasında kulüp danışmanı öğretmenlerin kulüp faaliyetlerini planlı ve sürekli bir biçimde gerçekleştirmeye çalıştıklarını ancak iş birliği içerisinde çalışmadıkları sonuçlarına ulaşmıştır. Bu durum okul kültürü, yönetici ve ebeveynlerin tutumuna göre kulüp faaliyetlerinin büyük ölçüde farklılaşabildiğini göstermektedir. Bu noktada, Köprübaşı (2014) sosyal etkinliklerle ilgili olarak yerleşmenin önemine vurgu yapmaktadır: kulüplerin belirlenmesinde okul türüne göre esneklik gösterilmesini ve çevre-yöre özelliklerine uygun çalışmalar yapılabilecek kulüplerin açılmasını, zorunlu kulüp seçimi yerine gönüllülüğe dayalı, kulübün iş içeriğine bağlı süreklilik gösterebilecek öğrencilerle etkinliklerin yapılmasını önermektedir.

“RSE’lerde cinsiyet faktörü” teması ele alındığında katılımcıların, erkek öğrencilere daha fazla dönük, kadın öğrencilerin daha az katılımı, kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla sorumluluk alması, spor yapan erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha fazla öz güvene sahip olması bulgularına değinildiği görülmektedir. Adam (2014) ve Aybek ve diğeri (2011), kadın öğrencilerin ders dışı etkinliklere katılımında erkek öğrencilere oranla daha düşük bir yüzdeye sahip olduklarını bulmuştur. Toplumsal kalıp yargıların egemen olduğu bir anlayışa sahip ortamlarda kadın öğrencilerin ders dışı fiziksel aktivitelere katılım oranları düşük kalabilmektedir (Aybek, 2011). Benzer olarak, Sarı (2012), ders dışı etkinliklere katılım düzeylerini erkek öğrenciler lehine anlamlı bulmuştur. Diğeri taraftan, 12 ülkede 3420 lise öğrencisi ile gerçekleştirilen bir araştırmada kadın öğrencilerin RSE’lere katılım düzeyleri ile akademik başarıları arasında erkek öğrencilere göre daha güçlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır (Lam ve diğeri, 2012). Bu sonuç, kadın öğrencilerin RSE’lere katılımının önemini ortaya koyması bakımından değerlidir.

RSE’leri konu edinen birincil araştırmaların birikmiş olması meta-sentez yöntemi için uygun bir alanyazın birikimi sağlamıştır. Tekil çalışma bulgularının yöntem ve örneklenen gruplara büyük ölçüde bağlı olması daha genel ve kapsayıcı sonuçlara ulaşılmasını engelleyebilmektedir. Bu çalışmada meta-sentez yöntemi, zengin bir meta-bulgu yelpazesi içerisinde çeşitlenen sonuçlara ve daha belirgin hale gelen çıkarımlara imkân tanımıştır. Bu çerçevede, araştırmalar genel olarak RSE’lerin öğrencilerin gelişimleri için oldukça önemli olduğunu ileri sürmüş; çeşitli bağımsız değişkenlere (cinsiyet, ebeveyn tutumu, yönetici tutumu, öğretmen tutumu, okul kültürü vb.) göre, RSE’lerin farklı okullar ve farklı öğrenci gruplarında uygulanmasında nitelik yönünden önemli farklılıklar olduğu ortaya konmuştur. RSE’lerin tüm paydaşlar tarafından fikri düzeyde önemsendiği ancak bu hassasiyetin uygulama düzeyine yeterince yansımadağı, bunun da RSE’lere ilişkin sınırlılıkların yaygın ve süregelen bir hal almasına yol açtığı değerlendirilmektedir. RSE’lere ilişkin geliştirmelerin yapısal nitelikte ele alınması gerektiği ve anlayış dönüşümü gerektirdiği düşüncesi ile aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

Öğrencilerin nitelikli RSE’ler yoluyla gelişmesini kolaylaştırmak için okul ortamlarında ve eğitim programların da düzenlemeler yapılmalıdır. Bu kapsamda, RSE’lere yönelik zaman-mekân-imekân tasarımları göz önüne alınmalıdır. Bu çerçevede paydaşların sürece daha fazla katılmalarını sağlayacak okul-aile etkinlik platformları oluşturulabilir veya öğrenci-öğretmen-veli katılımını mümkün kılan sosyal kulüpler kurulabilir. Böylece, RSE’lere ilişkin sınırlılıklara karşı daha geniş bir çözüm ortaklığı sağlanabilir.

Eğitim paydaşları, RSE’lerin yararları, yöntemleri ve içerikleri hakkında seminerler, farkındalık çalışmaları vb. yollarla bilgilendirilebilir. Böylece, RSE’lerin sınırlılıklarına yönelik daha fazla destek temin edilebilir. Öte yandan, okul dışı kurumlarla iş birliği protokolleri yapılarak öğrencilerin dış çevre sosyal etkinlikleri gerçekleştirmeleri sağlanabilir. Üniversiteler ve diğeri devlet kurumları ile ortak rekreatif sosyal etkinlikler düzenlenerek öğrencilerin sosyal gelişimleri desteklenebilir.

Öğretmenlerin başta kendi meslektaşları olmak üzere eğitim paydaşları ile RSE’lerin daha nitelikli gerçekleştirilebilmesi yönünde tecrübe paylaşımı ve çeşitli iş birlikleri bilinci artırılmalı, birlikte çalışmaları teşvik edilmelidir. Öğretmen zümre toplantıları, bu alandaki faaliyetleri düzenli bir biçimde ele almalı diğeri zümreler ile iş birliğinin yolları aranmalıdır. Okul aile birliği, rehberlik servisi vb. tüm okul birimlerinin bu faaliyetlere katılımı ve desteklemesi sağlanmalıdır.

RSE’lerin uygulanması ile ulaşılacak hedefler net bir şekilde tanımlanmalı, çok iyi planlanmalı ve buna yönelik olarak kurumlarda düzenli olarak denetleme ve dönüt verme mekanizmaları oluşturulabilir. Bu kapsamda, sosyal etkinlikler yapıldıktan hemen sonra değerlendirilerek sonuçlarının yöneticilere, öğretmenlere, öğrencilere, velilere yeni sosyal faaliyetlerin iyileştirilmesinde rehberlik etmesi sağlanabilir. Okulda gerçekleştirilen rekreatif sosyal etkinlikler tanıtım kılavuzları, fotoğraflar, videolar, kısa filmler vb. aracılığıyla okul web sitesi gibi erişime açık bir ortamda arşivlenerek kurumsal bir sosyal etkinlik hafızası oluşturulması kurumların sosyal etkinliklikler alanında sürdürülebilirliğine katkı sunabilir.

Araştırmalar, sosyal etkinliklerin öğrenci kazanımlarını daha çok yaparak-yaşayarak gerçekleştirebilecekleri ortamlar sağladığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla ders içi-ders dışı kazanımların RSE’ler çerçevesinde bütünleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir. Bu bakımdan, çeşitli ülkelerin uygulamaları incelenerek geniş katılımı, bütünleştirici ve daha işlevsel RSE’ler tasarlanabilir.

Etik Beyan

“Liselerde Gerçekleştirilen Rekreatif Sosyal Etkinlikler: Bir Meta-Sentez Çalışması” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat

yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu çalışma, etik kurul izni gerektiren araştırma türleri kapsamında yer almadığı için etik kurul izni alınmamıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir.

Çatışma Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Not

(1) Bu makale, Vildan EKİCİ UYSAL tarafından Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde ikinci yazar danışmanlığında hazırlanan "Liselerde Gerçekleştirilen Rekreatif Sosyal Etkinlikler: Bir Meta-Sentez Çalışması" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

(2) Bu çalışmada meta-senteze tabi tutulan kaynaklar, izleme kolaylığı sağlamak ve tekrarı önlemek amacıyla diğer kaynaklardan ayrıştırılmış ve bu çalışmada atanmış olan araştırma kodları ile birlikte kaynakçanın ilk bölümünde sunulmuştur. Bu kaynakların önüne tezler için atanmış (Ai) kodları, makaleler için atanmış (Bi) kodları eklendikten sonra araştırma kodu numaralarına göre sıralanmıştır. Daha sonra ikinci bir bölüm olarak metin içi atıflara ilişkin kaynaklara yer verilmiştir.

Kaynakça

Meta-senteze dahil edilen kaynaklar

- (A1)- Yalçın, S. (2014). *Meslek Liselerindeki Kulüplerin Sosyalleşmeye Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- (A2)- Acar, R. (2017). *Mardin İl Bölgesinde Okullardaki Sosyal Etkinliklerin (Tiyatro, Müzik, Spor, Dans, Şenlikler) Lise Dönemi Ergen Kişiliğe Etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- (A3)- Çiçek, Ş. (2008). *Lise 2 Öğrencilerini Kimya Dersinde Başarıları ve Tutumları Üzerine Bilim Şenliklerinin Etkisini İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- (A4)- Yiğit, N. (2008). *Ortaöğretim Kurumlarında Uygulanan Öğrenci Kulüplerinin Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- (A5)- Açıkel, B. (2018). *Lise Öğretmen ve Öğrencilerinin Nanoteknoloji Uygulamalarını Sorumlu Araştırma ve İnovasyonu Entegre Eden Etkileşimli Sergi Ürünü Geliştirme Sürecindeki Deneyimlerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- (A6)- Köprübaşı, R. (2014). *Yönetici Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Ortaöğretimdeki Sosyal Etkinliklerin İşlevselliğinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- (A7)- Tetik, V. (2008). *Genel Liselerde Sosyal Etkinliklerin Uygulanmasında Okul Yöneticilerinin Etkinliği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- (A8)- Didin-Gedik, F. (2015). *Kız Teknik ve Meslek Liselerinde Görev Yapan Öğretmenlerin Kulüp Çalışmalarına Yönelik Tutumlar ve Bu Çalışmalarda Karşılaşılan Sorunların İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- (A9)- Ülker-Kurtuluş, Ş. (2019). *Biyoloji Bilim Dalında TUBITAK Araştırma Projelerine Katılan Öğretmenlerin Karşılaştığı Güçlüklerin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- (A10)- Mallı, A. Y. (2018). *Ortaöğretim Kurumlarında Okul Spor Yarışmalarına Katılan ve Katılmayan Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Binalı Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- (A11)- Aydın, İ. (2015). *Ders Dışı Sportif Etkinliklere Katılan ve Katılmayan Öğrencilerin Duygusal Özerkliklerinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- (A12)- Yılmaz, A. (2016). *Lise Öğrencilerinin Ders Dışı Sportif Etkinliklere Katılmalarına Yönelik Ebeveyn Tutum ve Görüşleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- (A13)- Varhan, Ş. (2016). *Ortaöğretim Düzeyindeki Tek Ebeveynli Sporcu Öğrencilerin 12 Haftalık Sportif Etkinliklerinin Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Düzeylerine Etkilerinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- (A14)- Elmas, L. (2018). *Sportif Rekreasyon Etkinliklerine Katılan Erken Dönem Ergenlerin Hayal Etme Düzeylerinin Başarı Algısı Üzerine Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karaman Oğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- (A15)- Gürevin, B. (2019). *Öğrencilerin First Lego Lig (FLL) Turnuvalarına Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.

- (A16)- Güneş, Y. (2013). *Meslek Liselerinde Sosyal etkinliklere Okul Yöneticilerinin Yaklaşımı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- (B1)- Özcan, G. ve Yıldırım, S. (2011). Lisanslı Olarak Takım Sporü ve Bireysel Spor Yapan ile Spor Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 111-135. Doi: 0.11616/AbantSbe.266
- (B2)- Aybek, A., İmamoğlu, O. ve Taşmektepligil, M. Y. (2011). Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi ve Ders Dışı Etkinliklere Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 51-59.
- (B3)- Sözer, Y. (2017). TUBİTAK Ortaöğretim Proje Yarışmasına Hazırlanan Öğrencilerin Proje Geliştirme Sürecinin İncelenmesi: Bir Eylem Araştırması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 139-158.
- (B4)- Okuyucu, M. A. (2019). 4006-TUBİTAK Bilim Fuarına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(2), 202-218.
- (B5)- Kocayığıt, A. ve Ekinci, N. (2020). Ortaöğretim Okullarında Uygulanan Program Dışı Etkinliklerin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(29), 1810-1848.
- (B6)- Aslan, A. (2019). Lise Gençliğinin Değer Yönelimleri ve Boş Zaman Etkinlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 79-114. Doi: 10.30561/sinopud.553560
- (B7)- Apaydınlı, K. ve şentürk, N. (2012). Ders Dışı Sosyal (Müziksel) Etkinliklerin Genel Lise Öğrencilerinin Kural Dışı Davranış Gösterme Eğilimlerine Etkileri. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 1(1), 67-79.
- (B8)- Ekici, S., Bayrakdar, A. ve Uğur, O. A. (2009). Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin ve öğrencilerin ders dışı etkinliklere bakış açılarının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 431-444.
- (B9)- Derwent, F., Arslanoğlu, E. ve şenel, Ö. (2010). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 521-533.
- (B10)- Ekinci, N. E., Özdilek, Ç., Deryahanoğlu, G. ve Üstün, Ü. D. (2014). Spor Yapan Lise Öğrencilerinin Öz Güven Düzeylerinin İncelenmesi. *Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 36-42
- (B11)- Ekinci, N. E., Demirel, M., Harmandar-Demirel, D. ve Işık, U. (2015). Lise Öğrencilerinin Yalnızlık Algılarının Rekreasyonel Etkinliklere Katılımları ve Bireysel Değerışkenlere Göre İncelenmesi. *Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 71-78.
- (B12)- Bingöl, C. ve Alpkaya, U. (2016). Spor Yapan ve Spor yapmayan Lise Öğrencilerinin Özsayı Düzeylerinin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 31-37. Doi: 10.22396/sbd.2016.3.
- (B13)- Yönet, E., Çalık, F., Yaşartürk, F. ve Çimen, K. (2016). Lise Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılımları ile Saldırganlık-şiddet Eğilimlerinin İncelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4(1), 368-382.
- (B14)- Sarı, M. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinin Ders Dışı Etkinliklere Katılımlarının İncelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 5(1), 72-89.
- (B15)- Aksoy, E., Özcan, G. ve Çoknaz, H. (2018). Ortaöğretim Kurumlarında Okul Sporlarına Katılan Öğrencilerin Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), 692-698. Doi: 10.17719/jisr.2018.2823
- (B16)- Yanık, M. (2018). Ortaöğretimde Yapılan Okul Sporlarının Öğrencilerinin Okula Bağlılık Düzeyine Etkisi. *Sportmetre*, 16(1), 73-78. Doi: 10.1501/Sporm_0000000344
- (B17)- Sözer, Y. (2017). TUBİTAK Ortaöğretim Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışmasına Katılan Öğrencilerden Edindikleri Kazanımların Değerlendirilmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(11), 49-77.
- (B18)- Avcı, E., Su-Özenir, Ö. ve Yücel, E. (2016). TUBİTAK Ortaöğretim Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışmasına Katılan Öğrencilerin Yarışma Sürecindeki Deneyimlerinin Üniversite Yaşamlarına Yansıması? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(27/3), 1-21.
- (B19)- Çolakoğlu, M. H. (2018). TUBİTAK 4006 Bilim Fuarları Desteginin Eğitim ve Öğretime Katkısı. *Bilim, Teknoloji, Mübendislik, Matematik ve Sanat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 48-63.

Metin İçi Atıflara İlişkin Kaynaklar

- Adam, I. (2014) Gendered perspectives of leisure patterns and constraints of university students in Ghana, *Leisure/Loisir*. 38 (2), 181-198. Doi: 10.1080/14927713.2014.985475
- Altan, B. A. (2019). *Okula Dayalı Ekstra Program Etkinlikleri Geliştirilmesi ve Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Arslan, S. (1996). *Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumuna Bağlı Yurtlarda Kalan Bayan Öğrencilerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Sorunları, Ankara İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, V. (2003). Ankara'daki Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Araştırılması, *Milli Eğitim Dergisi*, 158, 161-173.
- Berk, L., Goeble, B. (1987). Patterns of Extracurricular Participation from High School to Collage. *American Journal of Education*, 95(3), 468-485.
- Cafoğlu, Z. (2010). *Eğitim bilimine giriş temel kavramlar*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Dündar, H. ve Karaca, E. T. (2011). İlköğretim okullarında serbest etkinlikler dersinin değerlendirilmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 105-121.
- Chawla, L. (2002). Growing up in an urbanizing world. London, UK: Earthscan.

- Dwyer, J. J. ve Peters, C. K. (2004). The benefits and challenges of multiple roles for principals: A national perspective. *Journal of Educational Administration*, 42(2), 221-241.
- Eccles, J. S. ve Barber, B. (1999). Student council, volunteering, basketball, or marching band: What kind of extracurricular involvement matters? *Journal of Adolescent Research*, 14(1), 10-43.
- Ekici, S. ve Yenel, F. (2002). Yükseköğretim Gençliğinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları ve Turizme Katılımları Üzerine Bir Araştırma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 123-134.
- Ekinci, E., Kalkavan, A., Üstün, D. ve Gürbüz, B. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Sportif ve Sportif Olmayan Rekreatif Etkinliklere Katılımlarına Engel Olabilecek Unsurların İncelenmesi. *Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-13.
- Fernandez Y., Ziviani, J., Cuskelly, M., Colquhoun, R. ve Jones, F. (2018). Participation in Community Leisure Programs: Experiences and Perspectives of Children with Developmental Difficulties and Their Parents. *Leisure Sciences*, 40(3), 110-130. Doi: 10.1080/01490400.2017.1408509
- Fredricks, J. A. ve Simpkins, S. D. (2013). Promoting positive youth development through extracurricular programs. In *Handbook of research on positive youth development* (pp. 231-248). Boston, USA: Springer.
- Fretwell, E. K. (1931). *Extra-curricular activities in secondary schools*. Boston: Read Books.
- Gündoğdu, C., Karataş, Ö. ve Nacar, E. (2011). Ders dışı etkinliklerin uygulamalarında okul müdürlerinin sorunları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 65-72.
- Frumkin, H. (2001). Beyond toxicity: human health and the natural environment. *American Journal of Preventive Medicine*, 20(3), 234-240.
- Hammond, D. E., McFarland, A. L., Zajicek, J. M. ve Waliczek, T. M. (2011). Growing minds: The relationship between parental attitudes toward their child's outdoor recreation and their child's health. *HortTechnology*, 21(2), 217-224.
- Hemingway, J. L., Henderson, K. A., Bialeschki, M. D., Hodges, J. S., Kivel, B. D., Sessous, H. D. (2001). Introduction to Recreation and Leisure Services. *Pennsylvania Venture*. S: 15 – 19, 63 – 67.
- Holloway, J. H. (2000). Extracurricular Activities: *The Path to Academic Success?*. *Educational Leadership*, 57(4), 87-88.
- Hurd, A. R. ve Mclean, D. D. (2012) Kraus' Recreation and Leisure in Modern Society. *Jones & Bartlett Learning*. S: 24 – 30.
- Jones, M. L. (2007). *Overview of Methods. Reviewing Research Evidence for Nursing Practise: Systematic Reviews* (Editors: Webb, C., Roe, B.). London: Oxford Blackwell Publishing.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon, Boş Zamanları Değerlendirme (6. Baskı)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kaya, M. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Faaliyetlere Yönelik Tutumları ve Boş Zaman Motivasyonlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Kaya, S. (2003). *Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençlerin Boş Zaman Değerlendirme Eğilimi ve Etkinliklerin Sosyalleşme Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılbaş, Ş. (2010). *Rekreasyon ve Boş Zaman Değerlendirme (3. Baskı)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- King, G., Lawm, M., King, S.M., Rosenbaum, P.L., Kertoy, M.K. ve Young, N.L. (2003). A Conceptual Model of the Factors Affecting the Recreation and Leisure Participation of Children with Disabilities. *Physical Occupational Therapy In Pediatrics*, 23, 63 - 90.
- Korpela, K. (2002). Children's environment, p. 363–73. In: R. Bechtel and A. Churchman (eds.). *Handbook of environmental psychology*. New York, USA: Wiley.
- Köse, E. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Ders Dışı Etkinlikleri Tercih Etme Nedenleri. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayında sunulmuş bildiri, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Kurtuluş, Ş. (2019). *Biyoloji Bilim Dalında TÜBİTAK Araştırma Projelerine Katılan Öğretmenlerin Karşılaştığı Güçlüklerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Lam, S., Jimerson, S. R., Kikas, E., Cefai, C., Veiga, F. H., Nelson, B., Hatzichristou, C., Polychroni, F., Basnett, J., Duck, R., Farrell, P., Liu, Y., Negovan, V., Shin, H., Stănculescu, E., Wong, B.P., Yang, H. ve Zollneritsch, J. (2012). Do girls and boys perceive themselves as equally engaged in school? The results of an international study from 12 countries. *Journal of school psychology*, 50 1, 77-94. Doi: 10.1016/j.jsp.2011.07.004
- Larson, R. W., Hansen, D. M. ve Moneta, G. (2006). Differing profiles of developmental experiences across types of organized youth activities. *Developmental psychology*, 42(5), 849.
- Leith, P., Austin, D. L. ve Robertson, J. (2008) *The World of Recreation and Fitness Leadership*. Sport Books Publisher, 71-85.
- Mahoney, J. L., Cairns, B. D. ve Farmer, T. W. (2003). Promoting interpersonal competence and educational success through extracurricular activity participation. *Journal of Educational Psychology*, 95(2), 409-418.
- Mahoney, J. L., Harris, A. L. ve Eccles, J. S. (2006). Organized activity participation, positive youth development, and the over-scheduling hypothesis. *Social Policy Report*, 20(4), 1-32.
- Marsh, H. W. ve Kleitman, S. (2002). Extracurricular school activities: The good, the bad, and the nonlinear. *Harvard Educational Review*, 72(4), 464-510.
- Metin, C., Kesici, M. ve Kodaş, D. (2013). Rekreasyon Olgusuna Akademisyenlerin Yaklaşımları. *Journal of Yasar University*, 30, 5021 – 5048.
- Mutlu, İ. (2008). *Egzersiz Yapan Kişilerin Boş Zamanlarına Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma (Kayseri İli Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

- Noblit, G. W. ve Hare, R. D. (1988). Meta-Ethnography: Synthesizing Qualitative Studies, *Qualitative Research Methods, Vol. II. Newbury Park, CA: Sage Publications*, <http://books.google.com.tr/books?id=fQQb4FP4NSgC> adresinden 20 Ocak 2022 tarihinde edinilmiştir.
- Onay, İ. ve Gelen, İ. (2013). İlköğretim Okullarındaki Eğitsel Kulüp Uygulamalarının Etkinliğine İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(4), 615-647.
- Öncül, R. (1979). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Özmaden, M. (1997). *Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'nda İkamet Eden Öğrencileri Boş Zaman Faaliyetlerini Değerlendirme Sorunları Üzerine Bir Araştırma: Çanakkale İli Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Passmore, A. ve French, D. (2001). Development and Administration of a Measure to Assess Adolescents. *Participation, Adolescence*, 36(141), 67-75.
- Sandelowski, M., Docherty, S. ve Emden, C. (1997). Focus on Qualitative Methods. *Qualitative Meta-synthesis: Issues and Techniques. Research in Nursing and Health*, 20(4), 365-371.
- Sandelowski, M. ve Barroso, J. (2003). Focus On Research Methods Toward A Metasynthesis of Qualitative Findings On Motherhood In HIV-Positive Women. *Research in Nursing & Health*, 26(2), 153-170.
- Scruggs, T., Mastropieri, M. ve McDuffie, K. (2007). Co-Teaching in inclusive classrooms: A metasynthesis of qualitative research. *Council for Exceptional Children*, 392-416.
- Sezgin, S. (1987). *Türk Toplumunun Rekreasyon Alışkanlıkları İstanbul Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Walsh, D. ve Downe, S. (2005). Meta-Synthesis Method For Qualitative Research: A Literature Review. *Journal of Advanced Nursing*, 50(2), 204-211.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, Ş. (2007). *Rekreasyon Faaliyetlerinin Yönetim ve Organizasyonu Antalya Bölgesindeki Beş Yıldızlı Otel İşletmelerine Yönelik Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

EXTENDED ABSTRACT

Recreation activities enable the individual to socialize and support the individual's acquisition of social values and skills development. In this aspect, the Ministry of National Education organizes student clubs, community service, science, society, culture and art activities, mostly held outside of class hours regarding the social education aspect of the education process. In addition to the importance of organizing recreational social activities in educational environments, meta-research of examining these activities will also shed light on the social education process. In this context, this study's problem was to reach comprehensive evaluations by synthesizing research on recreational social activities applied in high schools, and the research aimed to reach general evaluations by examining scientific research on recreative social activities (RSA) in high schools in Turkey via the meta-synthesis method. Meta-synthesis depends on synthesizing the findings of the accumulated research in a specific topic. Hence, research inclusion criteria were developed to determine the proper studies to synthesis through the research problem. Inclusion criteria were stated as the following; (1) the aim of the research focussed on social activities of which has strong relations with the recreation area in high schools, (2) the research related to high school activities held within the social activities regulation's frame in Turkey, (3) all sub-processes of the research are clearly stated, and the method is valid and reliable, (4) the research was conducted between 2008-2020, (5) the theses included were accessible in the YOK National Thesis Center database. Accordingly, thirty-five scientific research of 19 articles and 16 theses were included in the meta-synthesis. In this context, each of the studies were synthesized regarding purpose, subject area, method, sample, data collection tools and findings. The study was held by affirming the qualitative research validity and reliability items of persuasion, transferability, consistency and confirmability, and the meta-synthesis validity issues descriptive, explanatory and theoretical validity. The meta-synthesis process was conducted with the consequent steps: (1) establishing meta-synthesis application frame, (2) identifying the studies related to the purpose of the research, (3) preparing primary research contents for meta-synthesis, (4) conversion of primary research contents into each other, (5) coding primary contents and creating themes, coding reliability was calculated at 89 % in this scope, (6) reaching meta-results. Within the meta-synthesis of the primary studies, the results were: Studies mainly handled RSAs' effects on students' various aspects (skill development, affective and academic improvements etc.). Studies towards the remaining stakeholders, such as teachers and parents, also were encountered. However, curriculum components were neglected, which is crucial for implementing RSAs. Curriculums should be developed to facilitate the development of students through quality RSAs. In this context, time-place-method designs for RSAs should be considered. RSAs may progress by examining the practices of successful countries in this field. Studies mostly focussed on sportive recreation activities; the RSA field studies should also be balanced with other social activity examinations such as, artistic, scientific, social

service activities. Particular studies handled different RSA types showed the unique contributions of the specific activities. Studies mostly depended on surveys held through the questionnaires. Data triangulations were weak as only a study utilised observation among the studies. So, future studies should consider the importance of the varying research-designs and data collection techniques. The meta-findings reveal that various limitations in RSAs are experienced continuously. Also, studies brought fruitful benefits RSAs providing to students social, communication, skill, affective, academic skills, and self-confidence development, which proves the RSAs importance and that the radical arrangements should be considered to cope with the limitations emerged in the studies in terms of time, opportunity and method. In this context; Education stakeholders should be informed by seminars, awareness activities, etc., on RSAs' benefits, methods and contents. On the other hand, by making cooperation protocols with several institutions, students can be underpinned by external social activities. Experience sharing and collaboration should be encouraged among the teachers to carry out RSAs more qualified. Teachers, administrators, parents, guidance services and all school units should participate in and support these activities. There were conflicts between the primary studies regarding caring about the RSAs and the planning qualities. In this regard, the objectives to be achieved should be clearly defined and well-planned, regular monitoring and feedback mechanisms be established, and evaluated to guide administrators, teachers, students and parents in improving new social activities. Meanwhile, promotional guides, photos, videos, and short films can be archived in an accessible environment to create a social event memory, contributing to the sustainability of social progress. As a result, this meta-synthesis draw a comprehensive frame showing robust and weak points, so in which directions should the field develop bringing fruitful ideas to future research.